

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 41 (11050) хемис 13–октябрь, 2022–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Игътияж артух жезва

Агъмед МАГЪМУДОВ

Ислен юкъуз Дагъустандин Къил Сергей Меликова республикадин экономика вилик тухунин рекъяй кардик квай Оперативный штабдин нубатдин заседание кыле тухвана. “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, мярекатдин эвел къйляй Сергей Меликова мукъвара РФ-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Александр Новакахъ галаз кыле феи гуьруьшдин нетижаяр къуна. Адан гафарай малум хъайивал, Дагъларин уьлкведин экономика вилик финин месэляяр уьлкведин Гъукуматдин вице-премьерди вичин гуьзчивилик кутунва. Къилди къачуртла, хъуьтлуьз гъазурвал акуниз ва энергетикадин хилени газдин комплексда авариярин гьалар арадал атунин вилик пад къуниз иллаки къетген фикир гузва.

И кар фикирда къуна, региондин Къили талукъ ведомствойриз яшайишдин вири хилер хъуьтлуьз гъазур хъунин месэла гьар йикъан къайгъуйрин кыле эцигун тапшурмишна. “Эцигунриз талукъ къанунар ч'урна, саки газдин сетрал эцигнавай яшайишдин къвалер цийикла туькьур хъувун мукъвал тир девирда чун машгъл жедай къилин месэлайрикай сад жедат”, - къейдна С. Меликова А. Новакахъ галаз кыле феи гуьруьшдин нетижайрикай рахадайла. . .

Гуьгъуьнлай заседанидин иштиракчи-яр вилик акъвазнавай асул месэляяр веревирд ийиз гатунна. Дагъустандин Къили уьлкведа малумарнавай тамам тушир мобилизациядин сергъятра аваз республикада кыле физвай мярекатрикай, даяведин рекъяй къуллугъзавайбурун хизанар патал тешкилзавай къезилвилерикай лагъана.

Республикада экономика вилик тухудай рекъерикай рахадайла, Сергей Меликова федеральный дережада (къилди къачуртла, РФ-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Денис Мантурова) Дагъустандин карханайрин мумкинвилериз виниз тир къимет гузвайди къейдна. Адан гафарай гъакни малум хъайивал, мукъвал тир девирда чкадин карханаяр уьлкведин военно-промышленный комплексдин игътияжар патал продукция гъасилиз гатунда.

Лагъана къанда, алай вахтунда уьлкведа авай гьалар фикирда къуртла, къезил промышленностдин карханайри акъудзавай продукциядихъ авай игътияж артух жезва. Ихтилат сифте нубатда къвачин къапарикайни парчадикай цъазвай затарикай физва. И жигъетдай Дагъустанда акъудзавай продукциядиз уьлкведин сергъятра хъсан къимет ава ва са жерге регионар абур еке партийралди маса къачуз гъазур я.

И месэладиз талукъ фикирар давама-руналди, С. Меликова алишверишдин карханайрин къвалахдал гуьзчивал тухузвай органриз, гъа жергедай яз налогрин къуллугъдин Управленидизни, республикадин экономика вилик финиз таъсирзавай карханайриз манийвилер тагуниз, аксина, вири рекъерай куьмек авуниз звер гана.

Недай-хъвадай суьрсетдин ва жуьреба-жуьре маса метягърин къиметрикай, игътият патал хуьзвай къадаррикай гегъеншдиз РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Мухтарбий Аджекова суьгъбетна. Адан гафаралди, чкадал гъасилзавай ва уьлкведин маса регионрай гъизвай къадар фикирда къуртла, алай вахтунда республика майвайралди, емишралди, ири ва куьлуь карч алай гъайванрин якъалди ва маса суьрсетдалди бес къадарда таъмин я.

РД-дин образованидин ва илимдин

министр Яхья Бучаева етим ва диде-бубадин къаюмвипикай хкатзавай аялрин къадар йисалай-суз гзаф хъунин себебриз талукъ тамам доклад гъазурнавай. Адан рахунриз баянар гудайла, Сергей Меликова талукъ ведомствойриз къалп документар туькьурзавай дуьшуьшрин вилик пад къунин жигъетдай тухузвай къвалах зайифар тавун тапшурмишна. Етим аялрин документар туькьуррунин месэляяр къетген гуьзчивилик кутадайвал я.

РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министр А. Магъмудова хабар гайивал, ада регъбервал гузвай ведомстводи кыле тухвай ахтармишунрин нетижата суддин къарар акъудун патал районрайни шегъеррай талукъ идарайрив гъакъикъатдихъ галаз къан тийизвай деллар агакъарнавай дуьшуьшар винел акъуднава. Абуруз талукъ материалар дуьзгуьн къимет гун патал къанун-къайда хуьдай органриз рекъе твадайвал я.

Заседанидин сергъятра аваз республикадин мектебар ктабралди таъминарунин жигъетдай авай гьаларни веревирдна. Кыле тухвай ахтармишунри къалурайвал, хейлин мектебра ктабар бес жезвач. Сергей Меликова и месэладин гъакъиндай жавабдар ксар тир РД-дин Гъукуматдин членрин къвалахдила вичин наразивал къалурна. “Ктабрихъ галаз ала-къалу месэляяр фадлай авайбуру тирди виридаз малум я, амма абур гьалун патал алава къуватар желб авун чарасуз я. Эгечизавай тегъер дегишарна, менфятлу теклифар гана, гъакъики гьаларикай хабар гузвай докладар авуна къанда”, - къейдна республикадин Къили.

Сергей Меликова республикадин мектебар бес къадар ктабралди таъминарун патал и месэла 2023-йисан бюджетдик кутун буйругъна.

Нумрадай къела:

ЮБИЛЕЙ

Цин дегънеярни цавун бушлухар

Дагъустандин метеокъуллугъ арадал гъун, гидрометцентралдин гуьзчивалдай къурулушар хуьн ва устад пешекаррин (метеорологрин, агрометеорологрин, гидрологрин, синоптикрин, морякрин, связистрин, химикрин) коллектив тешкилун патал гзаф инсанри чпин къуватар, чирвилер харжна.

► 3

ЖЕМИЯТ

Далу мягкем тахъайтла...

Дуьнья гзаф терефринди (многополярный) хъанва. Ам са Америкадила аслу яз амач. Им умуд артухарзавай кар я. Хъсан фикирар хъсан ксари, яз-намус вилик къайбуру къилиз акъудун лазим я. Ида дуьнья чуклуникай, кесибвипикай, дявейрикайни, лап хаталу азаррикайни хуьда...

► 4

МЕДЕНИЯТ

Лезги википедиядин - 10 йис

Кеферлатан Кавказдин ч'аларин википедиядин иштиракчиьрин дестедик, санлай къачурла, цуд ч'алан векилар ква. Абурун арада виридалайни вилик фенвайбуру чечен (1-чка), осетин (2-чка) ва лезги ч'аларин (3-чка) разделар я.

► 5

МЕДЕНИЯТ

Агъа Ст'аларин медениятдин ире

Жуьмя-мискиндин мад са къетленвал ам я хьы, ана Атлухан эфендидивай Ярагъ Мегъамеда тарсар къачуна. Мискиндин дарамат тахминан 1912-1913-йисара цийи хъуьурди, Амри Ризаевич Шихаудова цла тунвай къванцел авунвай хъьнар къелайла, тесстикъ хъанай.

► 6

ХУЬРУЬН МАЙИШАТ

Карханайрин къадар артухардайвал я

Регионда алай вахтунда гъар жуьредин гужлувал авай тахминан 60 цехди къвалахзава, санлай къачурла абурухъ са сменада 600 тонндив агакъна нек гъялдай мумкинвал ава. Гъа са вахтунда, икъван еке къадарда хаммал аватлани, некледин ва адакай гъазурнавай суьрсетдин гъакъиндай республикадин игътияжар асул гъисабдай маса регионрай гъизвай метягъдалди ацурзава.

► 7

ХАБАРАР

Гзаф аялар авай хизанриз

Ипотекадин бурж вахкун патал госу-дарстводин патай 450 агъзур манатдин пулунин такъатар къачуз жедай программа фадлай къуватда ава. Ам гзаф аялар авай хизанриз талукъ я. Государстводин патай куьмек гузвай программа кардик хъунин муддат мад са йисан артух хъувуна.

► 12

Шкил ягъайди - Юсиф САРКАРОВ

Игит - хайи хуьре

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

2022-йисан 8-октябрь. Россиядин Игит Энвер Набиев хайи хуьруьз - гъвечли Ватандиз хтай югъ чепивийрин рикел гъамишалуьгъ яз аламукъда. Ам къаршиламишиз Ахцегь райондин Чеперин хуьруьн патав гвай "Сирар" майдан жемятдив ацанва. Абурун арада хуьруьн ва райондин руководстводин, жемиятдин тешкилатрин, СМИ-дин великар, хуьрерин кьилер, патарилай хтанвай мугьманар аквазва. Сада-садаз лезги хциз РФ-дин Президент Владимир Путинан Указдалди, Игитдин твар гун, ам дяведин къизгъин цаярай акъатна, сагь-саламатдиз хайи хуьруьз хтун мубаракзава...

Агъадихъай милли парталар алай зиринг атлуяр велик кваз машинрин циргъ хкаж хъана. Зуьне-далдамдин ван акъатна. Машинрай жегилирихъ галаз женгинин гвардиядин виклеьг майор эвчизава. «Ассаламу алейкум, стхаяр» лагъана, ада са-садан гьил къазва. Игит хва нисини фу, ширинлухар авай сини гвай школьнири къаршиламишзава. Гуьруьшдин иштиракчийрикай сада Игитдин къачерив гьер тукъвазва. Гуьгъуьнлай япара РФ-дин Гимндин ван аваз Ахцегь райондин депутатрин Собранидин председатель Абдулкерим Палчаевахъ галаз Энвер Набиева хуьруьн обелискдал цуьквер эцигна, 1941-1945-йисара Ватандин Чехи дяведа иштираккай чепивийр рикел хуьн яз, жемият са декъикада кисна акъвазна.

Игит къаршиламишунин кьилин серенжем хуьруьн клубда давам хъана. Зал сивесивди инсанрив ацанвай, абуру къачел акъвазна гурлу капаралди чпин кьегьал хва тебрикна. Устад тамада, хуьруьн мектебдин муаллим Ярагъмед Гуьлагъмедова, тарихдин мана-метлебдин мярекат ачухунин гаф рахуналди, трибунадихъ Абдулкерим Палчаеваз теклифзава.

- Ахцегь район яшайишдин вири хилерай бажарагълу, виклеьг рухвайралдини рушаралди тафаватлу я. Районда икван чавалди Ватандин Чехи дяведин кьве ва зегьметдин са Игит авай. Гила абурул са твар алава хъхъанва: чехи бубайрин кьегьалвилер давамарзавай Энвер Альбертович Набиеваз Россиядин Президентдин Указдалди, Игитдин твар гун чна тебрикзава. Ам чи райондин, вири лезги халкъдин кьилин винизвал, дамах я. Къиле США аваз НАТО-дин вири уьлквейар чаз акси хъанвай, уьлкведа тамам тушир мобилизация малумарнавай четин шартлара халис итимар Ватан хуьз къарагнавайла чи хва хурудал къизилдин гьед алаз хтун иллаки важиблу ва лишанлу я. Ада вичин чешнедалди жегилирик, армиядиз физвайбурук руьгъ кутазва. И йикъара чна Энвер Альбертович Ахцегь райондин дережада аваз лайихлу-даказ къаршиламишда, - лагъана А.Палчаева. Ада гъакни Энвер Набиеваз Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримован, вири районгълийрин патай Россиядин Игитдин твар гун мубаракна, женгинин ва ислягъ уьмуьрда адахъ мадни еке агалкъунар хуьн алхишна.

- Набиеврин тухумдай твар-ван авай ба-

жарагълу ксар - алимар, муаллимар, инженерар, пагъливанар, карчийр пара акъатна, гъатта генерал Рамзес Набиевни (1969-2019) хъана, - лагъана гуьгъуьнлай трибунадихъ экъечлай Чеперин хуьруьн администрациядин кьил Багъир Забитова. - Гъавилай Энвер стха Россиядин Игит яз хтана, гуя хайи халкъдин велик гъахъ-гъисаб ийиз акъвазун дуьшуьшдин кар туш. Ам акваз чи рикл шадвилнини ватанпересвилин гъиссерив ацлузва. Алай вахтунда гъиле яракъ аваз армиядиз физвайбуру вири игитар, Энвер чаз чешне я. Душман-дихъ галаз къати женгина ам, гъелбетда, игит жедай фикир аваз ваь, рикле Ватан хуьнин, женгинин юлдшар къутармишунин къаст аваз асландиз элкьвенвай... - таьсирлу рахунрилай къулухъ ада Игитдиз лайихлу пишкеш яз гапур ва хуьре квал эцигун патал чилин участок гана. Ада гъакни мярекат тешкилуник чехи пай кутур жумарт карчи Сагъраб Ширинов ва кватл хъанвай вири хуьруьн-вийризин мугьманриз сагърай лагъана.

Чеперин хуьруьн школадин директор Зумруд Забитовади Набиеврин баркаллу тухумдикай ихтилат авуналди школадин коллективдин патай Энвер Набиеваз, Игит хва тербияламишай буба Альбертаз, диде Сунадиз ва мукъва-къилийригъ игитвилин твар мубаракна.

- Зи хва, чун - вири мугьманар ик! хъсандиз къаршиламишунай куьн пара къадар сагърай. Энверакай РФ-дин Игит хуьн са дидебубадин ваь, гъелбетда, адаз тарс, тербия гайи муаллимрин, парабурин, вири Дагъустандин лайихлувал я. Чаз игитар мадни жедайдахъ ва абур гъалибвал гваз сагъ-саламатдиз чпин хизанриз хкъедайдахъ зун инанмиш я, - лагъана Энверан буба Альберт Набиева.

Мярекатдин сергъятра аваз мадни Сагъраб Ширинов, Чеперин хуьруьн тарихда чешнелу гел тунвай Разимегъамед Нурагъмедов, зегьметдин ветеранар тир Энвер Къурбанов, Мирвет Насрулаев, шаир Севинжи Муртазалиева, районда дидегълийрин Советдин председатель, манидар Таира Мегъарамова ва масабур рахана.

Мярекатдин эхирдай сегънедиз РФ-дин Игит Энвер Набиев экъечна:

"Гуьрметлу хуьруьнвийр, мугьманар! Заз ихтин гуьрмет авунай куьн пара къадар сагърай! Намус, Ватан хуьнин буржи, жуьрэтлувал, виклеьгвал, кьегьалвал чун патал цийи иви-рар туш, абур чал чехи бубайрилай агакънава. Школадани, хизандани чун хайи чилихъ рикл кузвай халис ватанпересар хъиз тербияламишна. Бубади гъвечли чавалай чаз, аялриз, дяведин четин йисара чепивийри фронтда ва адан далу пата - дагълух хуьре авур кьегьалвилерикай суьгьбетдай. Гуьгъуьнлай Россиядин "Восток" дестедик кваз, Украинадин дяведа авайла, абурун кьегьалвилер заз чешне хъана. Гъар са ватанперес хъиз, зунни Ватандин велик жуван хивевай везифайрив намуслувилелди эгечна... Чун ислягъ зегьметдани, женгинани, гъар са карда виклеьг, велик хъана кьанда. Къуй дуьнья ислягъ хуьрай! Виридан къвалериз къедайдур анжах шад хабарар хуьрай!" - лагъана Э.Набиева.

Мярекатдин къвед лагъай пай хуьруьн мисклинда диндин межлисдин къайдада давам хъана.

100 агъзурдан къадардаваз

Чи мухбир

Дагъустандин Кьил Сергей Меликова ислен юкьуз Махачкъалада кьиле фейи совещанидал республикадин Гуькуматдал тамам тушир мобилизациядин сергъятра аваз дяведин рекъий къуллугъ авуниз эвер ганвайбурун хизанриз куьмекар гунин жигъетдай серенжемар къабулун тапшурмишна.

РД-дин Къили хабар гайивал, ихтин хизанриз сифте нубатда 100 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин куьмек гуда. Сергей Меликова шегъериннин районрин кьилериз чкайрал хизанриз пулдин куьмек гунин месэла хуси гуьзчи-

велик кутуниз эвер гана. "За великдайни лагъанай: чи гадайри гъиле яракъ аваз хайи уьлкве хуьзвай чавуз, абурун хизанар куьмек авачиз амуькдач...", - кьейдна С.Меликова.

Лагъана кьанда, винидихъ твар кьур хизанар патал са жерге кьезилвилерни кардик акатдайвал я. Мисал яз, дяведин рекъий къуллугъзавай дагъустанвийрин аялар патал республикадин вузра махсус квота арадал гъида, мектебда кьелзавайбуру жуьреба-жуьре кружокриз, секцийриз пулсуздаказ фида, ихтин хизанра авай яшлубуруз, набутриз яшайишдин рекъий къуллугъ авуниз кьетлен жуьре тешкилда, бейкара кваллахдалди таъминарда. И ва са жерге маса месэлаяр мукъвара къуватда гъатдайвал я.

Куьмек гуда

Ахцегь районда дяведин рекъий къуллугъиз фенвайбурун хизанриз гъар вацра 10 агъзур манат пул чара ийида

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегь районда тамам тушир мобилизациядиз талуьк комиссиядин председатель Осман Абдулкеримова мукъвара муниципалитетдин администрацияда кьиле фейи заседанидал кьейд авурвал, Ватандин Чехи дяведилай инихъ чи уьлкве сифте яз тухуниз мажбур хъайи и жавабдар месэлада сифте йикъара, гъелбетда, гъалатларни кимивилер хъана. Алай вахтунда абур туькьур хъувунва ва пландин серенжемар лазим тирвал тамамарзава. Дяведин рекъий къуллугъ авуниз Ахцегь райондай са шумуд десте рекъе тунва ва и квалах давам жезва. "И жигъетдай тафаватлу жезвай Ахцегьрин, Хуьруьгрин, Къакарин, Ялахърин хуьрерин кьилериз баркалла. Гъа са вахтунда гъар жуьре багънайралди Калукрин, Луткунрин, Хинерин, Гутумрин, Фиярин хуьрера мобилизациядин квалах гъелелиг зайиф я.

Ватан хуьн итимдин эвелимжи буржи, бубайрилай атанвай пак веси тир-

ди рикелай алудна виже къведач. Итимар фронтдиз фенвай хизанрин кьайгъу члугун, игътияж авайбуруз вири жуьредин куьмекар гун, армиядиз тухузвайбуру алукдай махсус пек-парталдалди таъминарун чна чи хивез къачунва. И мураддалди гъар са хуьре тамам тушир мобилизациядин сергъятра аваз эвер ганвайбурун махсус сиягъар туькьурзава.

Дяведин рекъий къуллугъ ийиз фенвайбуру авай гъар са хизандиз вацра 10 агъзур манат пул гудай меслят хъанва. Чи баркалла карчийр-меценатар тир Жамал Пашаева райондай тамам тушир мобилизациядик квайбуруз дяведин 500 къат партални бронезилет маса къачуз-ва, Абдулселим Палчаева вичин патай 1 миллион манат пул чара авунва. Дяведа иштиракзавай аскерин хизанриз куьмекун патал районда махсус фонд тешкилдай (чи гъар са хуьре адан жавабдар къуллугъчийр тайинарда) ниятни ава...", - лагъана Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримова.

Стхаяр тебрикна

Мукъвара Ахцегь Украинада кьиле физвай махсус серенжемдай хтанвай стхаяр тир Замедин ва Велимет Абдуллаевар къаршиламишна. Абурун пул лагъай стха Шихмурадани Донбасс хуьнин женгера иштиракзава. Райондин "Боевое братство" тешкилатдин кьил Руслан Сулейманова тешкилай гуьруьшда - зегьметдин ва дяведин ветеранри - Мамед Агъмедова, Мегъамед Ибрагъимова, Эмиржан Талибова, Эльбрус Гъарунова ва гзаф масабур иштиракна.

Руслан Сулейманова Ватан хуьнин буржи намуслувилелди кьиле тухузвай ахцегъви виклеьг стхайриз вири районгълийрин патай сагърай лагъана. "Неинки

дяведа гъиле яракъ аваз, гъак! хайи ма-канда куьне жегилирин арада кьиле тухузвай гъавурдик кутунин, ватанпересвилин квалахни душмандихъ галаз члугъазвай женгиниз барабарди, важиблуди я", - кьейдна ада.

Хуьруьгрин хуьруьн школадин директор, тарихдин илимрин кандидат Мамед Агъмедова кватл хъанвайбуруз ДНР-динни ЛНР-дин регъберри чпин регионар Украинадин нацистрикай хуьн патал РФ-дин Президент Владимир Путиनावай куьмек тлалабунин себеб-рикай суьгьбетна. Эхирдай митингдин иштиракчийри, Ватандин Чехи дяведа телеф хъайи районгълийр рикел хкунин лишан яз, обелискдал цуьквер эцигна.

Нариман ИБРАГЪИМОВ

ИСПИКВИ Дадашев Мегьамедгьусейн муаллимни зун сад-садал гьалтайди туш. Амма ам аз "Лезги газетдиз" (вликан "Коммунист" газетдиз) акъатзавай адан итижлу макъалайралди чизвай. Ам районда ва гьак республикада тар-ван авай хъсан муаллим, дидед чалал рикл алай мухбир тир. Тарифлу тербиячиди вичин макъалайрани гьам обществодиз, гьам образованидин идарайрин коллективриз, гьам акъалтзавай несилдиз дуьзгун тербия гуниз, диде-бубайрин вилик акъвазнавай везифайриз талуку месэляяр кьарагьардай.

Лайихлу тербиядин бегьерар

1980-йисара зун Мегьамедгьусейн муаллимдин руш Периханумахъ ва адан гьуьлуьхъ галаз таниш хъана. Абуру шегьердин чун авай магьледа яшамеш жезвай. Периханум Мегьамедгьусейновнади республикадин аптекайрин управленидин начальникдин заместителвиле кваллахзавай. Къени ада и куьлугь баркаллувилелди давамарзава. Мегьамедгьусейн муаллимдин гьевчи руша зи рушахъ галаз Дагьустандин политехникадин техникумда клелна. Куьрелди, и хизандикай чирвилер тимил тушир. Амма Дагьустандин гидрометеоцентрадин начальник Абдулгьалим Дадашев аз Мегьамедгьусейн муаллимдин хва тирди чизвачир. И кар малум хъайила, зун адахъ галаз таниш ва гьуьруш хъана. Килигайтга, октябрдин вацра адан 65 ва гидрометеоцентрадинни 160 йис хъанва. Абурукай хъинин лазимвални атана.

РСФСР-дин халкьдин просвещенидин отличник Мегьамедгьусейини кваллин кайвани Каинат чехи хизандин бубани диде тир. Абурухъ 12 бала хъана. Алай вахтунда цуд велед сагь-саламатдиз яшамеш жезва ва вирида обществодиз менфятлу, хийирлу кваллахар ийизва.

Чехи хва, къенин чи макъаладин игит, Дагьустандин гидрометеорологиядин ва чун элкьвена кунвай алам ахтармишунин рекъай центрадин начальник я. Инжихалума Махачкъалада медсестравиле, Периханума республикадин аптекайрин управленидин начальникин заместителвиле ва Санжалума гьа и идарада бухгалтервиле кваллахзава. Саидгьусейн Роскосмосдин Москвада авай заводда са отделдин начальник я. Худаверди Тверь шегьердин кар алакьзавай бизнесменрикай сад я. Москвадин ушу-саньадин федерациядин президент Рагьимхана рагьзкьечдай патан женгчи бягьсерин тренервилени кваллахзава. Фаиза Къизлярда Сбербанкдин куьллуьгчи, Агьа Сталдал яшамеш жезвай Абихалум кваллин кайвани я. Абдулмежид районгьилириз электросетрин пешекар хъиз чида. Ингье дуьзгун ва лайихлу тербия агакьай муаллимдин веледрикай обществодиз, уьлкведиз менфятлу инсанар хатнава. Абуру чпел дамах авуниз лайихлу я.

Абдулгьалима Испикрин юкьван школа 1976-йисуз куьтягьна. Дахди ам,

500 манатни вугана, Москвадиз рекье туна, вуздик экечун патал. Амма жегьил Таганрогдиз акъатна. Идан гьакьиндай ада ик рикел хъизва:

- Дах физикадин муаллим яз и тарс хуш тахьун жери кар тушир. Радиодихъ галаз алакьалу кеспидални зи рикл алай. Гьинай куьгьне ва гадарнавай радиоприемник, телевизор акуртгани, за абур кваллиз хкидай, тукьлуьр хъийидай. Гьавилияй за физикадихъ, радиодихъ галаз алакьалу вад вуз хъанавай. Абурукай сад Москвадин радиоэлектроникадин институтни тир. Аник экечун патал фена зун. Общежитие авачир, кирида квал кьуна кланзавай. Ик пул акъакьачир. Зунни Таганрогдиз хтана ва радиотехнический институтдиз документар вугана. Физикадинни ма-

тир. Дадашева, лап магьир устадди хъиз, кваллахна. Гьа и йисара спутникрин алакьадикайни менфят кьачуз гатлунна. Лугьун лазим я хьи, а вахтунда анжах гидрометеоцентр спутникрин алакьадалди таъминарнавай. КГБ-дин региондин управленидин куьллуьгчиярни, чпиз герек хъайила, центрадиз кьведай гьа алакьадикай менфят кьачуз. И рекъай Дадашеван алакьунар, мумкинвилер акурла, КГБ-дин чехибур адаз чпин идарада кваллах теклифна. Амма центрадин начальник Дмитрий Соловьева ахъайнач ва лагьана: "Эгер ам инай хъфейтга, чи вири кваллах рекьиде". Эхъ, вири кваллах муракаб техникадихъ галаз алакьалу центрада Дадашеван зегьметдиз еке кьимет гузвай.

■ Абдулгьалим Мегьамедгьусейнович, чи гзаф инсанриз куь идара анжах гьаваяр чирзавайди ва абурукай хабар гузвайди хъиз ава. Квехъ мадни гьихътин кьайгьуяр, везифаяр ава? - хабар кьуна за.

- Эхъ, куьн гьахъ я, агьалийриз гьакл я, амма чи хиве уьлкве, республика патал важиблу кьетген везифаяр ава. Мисал яз, чи пешекарри гьар суткада Махачкъаладин гьава пуд сеферда ахтармишзава. Вучиз лагьайтга, СКФО-дин шегьерив гекьгайла, чи меркезда автомашинар гзаф ава ва абурун гьерекат себеп яз гьавадик гзаф гумни, газни акатзава. Шегьердиз гару куьмекзава. Эгер ам авачиртга, меркездин гьава михъиди яз амукьдичир, - лугьузва А.Дадашева.

тематикадин имтигьанрай "вадар" кьачурла, зун урус чаланни химиядин экзаменрикай азадна. Гьасятда дахдиз институтдик акатнавайдан гьакьиндай телни яна. Квалли хтайла садни зи чалахъ хъаначир. "Гьик! Кьве экзамен вахкана институтдиз кьабулзавайди туш" лугьудай.

Гьевчизамаз зегьмет члугваз, гьиле кьур кар кьилиз акъудиз, четинвилерай экьечиз вердишнавай испиквиди вич вуздани лайихлувилелди, активвилелди тухвана. Хъсандиз клелзавай жегьилдин чирвилер, алакьунар, гьар са кардив эгечизавай тегьер акурла, деканатди Абдулгьалиман хиве жавабдар везифаярни туна: сифте - курсунин, ахпа - факультетдин комсомолдин организациядин секретарвиле. 1970-1980-йисара гатун тлатилрин варцара студентрин дестеяр шегьерриз, областриз эцигунрал физвайди тир. Абдулгьалим Дадашев кьиле авай студентрин эцигунардайбурун дестеди кьуд йисуз Волгодонскда, Северодвинскда промышленностдин ва военный карханаяр эцигунин карда иштиракна.

Институтдин чешнелу студентдиз ректоратди кваллахиз фидай чка вичи хъядай мумкинвал гана. Дадашева республикадиз мукьва Азербайжан хъяна. Ам кьунши республикадин гидрометеорологиядин управленидиз рекье туна. Анжах аниз феййла чир хъана хьи, гьа и управлендик Дагьустандин метеостанцияни акатзава. Управленидин начальник Эльдирим Алиева вичин патай къени кар авуна: "Эгер ваз Дагьустандиз хъфидай фикир аватга, за вун чкадин метеостанциядиз ракурда", - лагьана ада. Гьа ик, Дадашев Дагьустандин гидрометеорологиядин ва чун элкьвена кунвай алам ахтармишунин рекъай центрадин техникадин ва технический инспекциядин отделдин начальнивиле тайинарна. Им 1981-йисан августдин варз тир. Ингье гила ада и идарада зегьмет члугваз яхцур йисалай алатнава.

Жегьил радиотехникдин хиве гьасятда жавабдар везифаяр гьатна. Куьгьне ва еке тадаракар алай аямдин цийибуралди дегьшарзавай. Абуру эцигун, кваллахдайвал кьайдадик кутун, республикадин вири района кардик квай 48 метеостанциядихъ галаз датлана алакьа хуьдай тадаракар, аппаратар ишлемишун... Гьар са кар муракабди, дерин чирвилерни, алакьунарни истемиззавайди

Гидрометеоцентрадин пешекарри кьве вацралай садра республикадин вири вацлар, Каспий гьуьлуьн ятар ахтармишзава. Вилик вахтара, Чечен Республикада нефт чуьнуьхзавайла, кьанунсуздаказ нефт гьядлай хуси карханаяр гзаф тирла, Терек вацлун ятар чиркин жезвайди тир. Адак датлана нефтладин амукьаяр акатзавай. Кье акл яз амач. Ятар кьайдадик ква.

■ Самурдин вацлун ятарикай вуч лугьуз жеда? Самур дерада радиациядин таъсирни екеди я лугьудай ванер гилани амазма.

- Са вахтара Самур вацлук "Къизил дерадин" мядендай авахъзавай залан металл квай ятар акахъзавай. Гила, аз чизвайвал, и татугайвиле вилик пад кунва. Дерада радиация ава лугьудай гафар гьахълур туш. Гьахътин ванер-сесер гзаф тир члавуз чна Ахцегь ва Рутул района йисан жуьреба-жуьре вахтара гьава ахтармишна. Тестикь хъайивал, анра радиация авачир.

Гидрометеоцентрадин регьберди кьейдзавайвал, виликамаз жедай гьаваяр чирун са акъван регьят кар туш. Чаз малум тирвал, Махачкъалада бязи вахтара са юкьуз гьава са шумудра дегьш жезва. Центрадин пешекарри жуьреба-жуьре ахтармишунар авуна са йикъан, гьафтедин, вацран вилик жедай гьаваярикай дуьз малуматар гузва. И карда абуру датлана мурклары кунвай дагьлара авай метеостанциярикани, бушлухура лув гузвай спутники гузвай шикилрикай, малуматрикайни, Каспий гьуьлел сирнавзавай илимдинни ахтармишунардай гимийрин, цавуз ахъайзавай зондрин делилрикайни менфят кьачузва. Пешекарри квалтзавай метеорологиядин, гидрологиядин, радиациядин, аэрологиядин ва маса ахтармишунин куьмекдалди гьавадиз талуку гьакьикь малуматар гузва.

Кьетлен ва ажайиб коллективдиз регьбервал гузвай чи ватангьли, Россиядин метеорологиядин лайихлу куьллуьгчи, Россиядин гидрометеокуьллуьгдин гьуьрметлу работник къени инсанни, чешнелу хизандин бубани я. Меркездин травматологиядин центрадин медсестра Людмиладихъ галаз ада кьуд велед уьмуьрдин рекьел акьуднава. Виридахъ рикл алай пешеяр, хизанар, гьуьрмет ава. Сагьрай Абдулгьалим Мегьамедгьусейнович ва ваз 65 лагьай зул мубаракрай!

Цин дегьнеярни цавун бушлухар

Хийир ЭМИРОВ

Дагьустандин гидрометеорологиядин куьллуьгь. Адакай низ вуч чизва? Лап куьрелди лагьайтга, гьава чирзавай идара. Эхъ, пакадин, са гьафтедин гьаваяр виликамаз чир хъана кланзавай пешекарар гзаф ава: лежберарни, летчикарни, балугьчиярни, шоферарни, морякарни, энергетикарни... Гьакл гзаф маса кеспийрин иесиярни. Абурун игьтяж кьилиз акъудун патал гидрометеорологиядин куьллуьгьди югьди-йифди кваллахзава. Чилелни, мурклайди кунвай дагьдани, цавани, гьуьлелни... Гьавадин лап татугай шартларани, четин вахтарани. Дагьидрометеоцентради, уьлкве ва республика патал пара важиблу кваллах, муракаб везифа тамамариз 160 йис я. Мумкин я, гзафбур патал им сирни хьун. Дагьустандин метеостанциядин тарих 1862-йисалай гатлунзава.

1834-йисуз Урусатдин император I Николая разивал гуналди, дуьньяда сифте яз тлебиатдал датлана гьуьзчивалдай метеорологиядин кьурулуш арадал гьана. Санкт-Петербургда центральный обсерватория тешкилна ва пачагьлуьгдин ругуд регионда гидрометеокуьллуьгдин бинеяр кутуна. Абурукай са филиал Кавказда авай. 1862-йисуз Каспий гьуьлуьн квалларив - Дербентда, Ахцегьа ва Порт-Петровскда метеостанцияр кардик кутуна.

1911-йисуз Россиядин алишверишдин, промышленностдин ва портарин министрстводи Каспий гьуьлуьн гидрометеорологиядин куьллуьгь (12 станция) кардик кутуна. Гьуьгьунлай адакай Петровскдин гидрометеорологиядин центральный станция (ЦГМС) хъана. 1912-йисуз Петровскдин ЦГМС-дик Астрахандин, Гурьевдин, Апшерондин, Бакудин, Ленкорандин, Астарадин, Челекендин, Красноводскдин метеостанцияр кухтуна. 1917-1920-йисара ЦГМС-дин кваллах акъвазна. 1921-йисуз станциядин чехибурон вилик метеорологиядин вири кьурулушдал чан хкуин везифа эцигна. Анжах 1927-йисуз станция тамамвилелди кьайдадик акат хъуьнуна. 1934-йисуз ЦГМС Дагьустандин гидрометеокомитетдиз элкьуьрна. 1946-йисуз адан бинедаллаз Дагьустандин гидрометеобюро тешкилна. Адан кьилени Л.Гаммал тайинарна. Адалай гьуьгьуьниз А.Зеленцов хъана.

Дмитрий Соловьеван девирда вири метеостанцияр Махачкъаладин гидрометобсерваториядин кьурулушдик кутуна, 1978-йисалай гьаваяр чирзавай идара гидрометеорологиядин ва чун элкьвена кунвай алам ахтармишунин рекъай Дагьустандин центр я. Гьанлай инихъ гидрометеодин пешекарар халкьдин, обществодин куьллуьгьда акъвазнава. 160 йисан девирда са шумуд несилдин, хизанрин, чпин пешедал рикл алай инсанрин зегьметдин куьмекдалди республикадин вири шегьеррай, районрай тлебиатдиз, гьавайриз, климатдиз талуку деллрин зурба банк арадал гьанва. Ам Дагьустандин ва Россиядин миралл девлет, эменни я.

Дагьустандин метеокуьллуьгь арадал гьун, гидрометцентрадин гьуьзчивалдай кьурулушар хуьн ва устад пешекаррин (метеорологрин, агрометеорологрин, гидрологрин, синоптикрин, морякрин, связистрин, химикрин) коллектив тешкилун патал гзаф инсанри чпин кьуватар, чирвилер харжна. Са бязибурун тварар кьун тавунани жедач. Д.Соловьеван, А.Зеленцован, А.Аремован, Р.Проскуриан, В.Марченкован, Н.Возовикан, К.Гьажимегьамедован, Ш.Гьажимегьамедован, А.Дадашеван, Е.Батмановадин, Н.Разахановадин, А.Гьуьсейновадин, П.Поставикан алахъунар екебур я. Тлебиатдин гуж, кьуват, гьерекат (селлер, залзалаяр, кьаяр, чайгьунар, саврухар, гарар...) виликамаз чирун патал абуру датлана цавар, вацлар, океанар, чилин кьатар, гьатта космосни кваз ахтармишзава. Бушлухура гьамиша гьа везифа кьиле тухузвай спутникар ава ва абурухъ галаз метеорологи алакьани хуьзва.

Алай вахтунда, винидихъ кьейднавайвал, и кьетлен идарадиз гидрометеорологиядин ва чун элкьвена кунвай алам ахтармишунин рекъай Дагьустандин центр лугьузва. Ам меркездин Маячная куьчеда ава. Центрадин метеостанцияр Махачкъаладилай гатлунна республикадин кефердани, кьибледихъни экия хъанва. Гьуьлуьувай 3000 метрдин кьакьан дагьларани, дуьзендани - вири 48 ава. Перестройкадин, цийи Россия арадал гьизвай йисара, уьлкведин метеокуьллуьгьдин кьурулушдикай 20 процент кьахъна, тергна. Алапат ятлани, Дагьустандин гидрометеорологияди вичин станцияр хвена.

Веревирдер

Далу мягькем тахьайтла...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделедин
редактор

Гь у ж е т алачир гьакьикъатя: экономика чи яшайиш, уьмуьр вилик тухунин бине я. Экономикади арадал гъизвайди я вири мумкинвилер:

чимивални, экуьвални, тухвални, сагьламвални, гъуватлувални, илимлувални, культуранни, мад ва мад хилер. Экономика авач - са хелни виликди фидач, инсан да тана тлабачидиз элкьведа. Гьакь я хуьрни, районни, республикани, санлай чехи уьлквени.

"Приватизация" лугьудай суьгьурди чи акьван зурба государстводин кар алай вири куватар (заводар, фабрикаяр, комбинатар, мяденар, чилер, фермаяр ва икь мадни) кьилдин ксарин, чебни асул гьисабдай кьецепатай чак хъвазвай (долларар кьачунвай) гьарамчийрин гьиле турвалди, Россия саки Африкада авай хьтин, вири рекьерай лап кьулухь галамай уьлкведиз элкьуьрначирни?

Ина авай кьван хаммал (рудаяр, кьизилар, нефтни газ, цийвин, кларас, кьумни кьван, ятар, набататар, балугьар, кьушарни гьайванар...), белки, маса гьич са уьлкведихьни авач жеде. Чи "акьуллу" карчийри а девлет вири кьециз акьудна. Гьихьтин карханаяр тахьай мисал авуна. Самолетар - кьецепатай, машинар - кьецепатай, мебель - кьецепатай, парталар - кьецепатай, дарманар - кьецепатай, недай затлар (макаронар, члахарар, некледин продуктар, консервияр, кьенфетни шекер ва икь мадни) - кьецепатай, чарар - кьецепатай... Чахь вуч туна? Керпичар атун, кьвалер эцигун, гьилелди салаз пер ягьун, алакьдатла, са хебни са кал хуьн... Мад вуч? Базарра чанта гьаз кьекьуьн? Идаз-адаз лувал, кьаравулвал авун? Концертрин залра, ресторана тухур машгуларун? Миллионарди инсанар, дяве авачиз, кьирмиш хьана, хизанар чкьана, етимар артухарна... Фалужди яна экономика. Тарифарна Россиядин а члаван президентдин, вири олигархин, шоу-менрин, гурьчег ледийрин Америкадани Великобританияда, Франциядани Бельгияда, Германиядани Канадада, масанрени...

Урусар хьсанбур я лагьана. Кавказвийрал вагьшийрин твар атана... Прибалтикадин, Украинадин, Гуржистандин националистриз (фашистриз) ватанпересар лагьана...

Бес чи тарих гьиниз фена? Чахь са СССР-дин вахтунда экономикадин вири хилерай кьазанмишай садахьни тахьай хьтин агалкьунар авай эхир! И кардикай мектебдани вузда Ватандин тарихдай тарс тагай аялризни студентриз - себийриз чидач. Яшлугуьр чир тахьана жеч эхир? Гьатта социализмдин идеяяр инкарзавай "Сад тир Россия", "ЛДПР", "Гьахьлу Россия" хьтин партийрин кьилеризни чир тахьана жеч... Абурукай парабур чпи маса гайи компартиядин членар туширни?..

* * *

Россиядин кьилиз маса президент, Ельциназ ухшар туширди, Ватандин таъсиб члугваз жедайди атана - В.В.Путин. Гьалар масанихь, чун патал хьсанвилехь элкьез гатлунна. Дуйньядин ампаири и кар вилив хвенвачир. Амма хьана ихьтин кар! Россия метле-рилай кьахрагна! Душманарни дили-пехьи хьана. Кьецепатаз чи девлет акьудай олигархрини чпин рехь хьяна - хаинринди, катна гьарниз. Ихьтин крар хьайиди Президент В.Путин вичин саки гьар йисан Чарара (2012-йисалай инихь), саки вири еке гурьуьрнални гила гагь сана, гагь масана эвер гузвай экономикадин форумрални раижзава.

Виликан чи "амадагри", чи тарифариз, иллаки Горбачевани Ельцинан, Украинадикай фашистрин муг - Антирассия тукьурна, ам яракьламишна. Идеологиядин рекьий цийи несилар - "урусар чи душманар я, абур кьена кланда" лугьудайбур гьазурна. Пентагонди и кар патал миллионралди долларар харжна. Украинвийрин руьгь дегишарна, гьакьни луклар тирбур ерли мефтлер авачирбуруз - роботриз элкьуьрна. Кье вагьши дяве кьурмишнава.

* * *

Экономикадин форумар - дуйньядин карчийар, экономистар, пулар гвайбур чина санал кватлун (кватл хьун) и дяведиз ва маса гьерекартриз аксивалзавай серенжемар я. Экономика кват тавуртла, дяведа чун гьалибни жеда! Санкцияри-вай чун клудиз жедач!

Чун садлагьана виливни хуьн тавур жуьреда экономикадин кукушрихьди фин лазим я лугьузва. Садалайни аслу тушиз.

Инал суал кьезва: жезвани гьахьтин нетижаяр? Арадал хквезвани чи чехи ва гужлу промышленность? Чи самолетар, машинар, станоклар, гимияр, дарманар, парчаяр, чи ширинлухар, консервияр, фан продуктар, члахарар, яр-емиш?... Куь ацурзава гилани чи базарар, тукьвенар, аптекаяр? Чи школьникри, студентри вуч гва? Гьихьтин ктабрай абуру клелзава? Гьикьван цийи дараматар, поликлиникаяр, больницаяр, мектебарни бахчаяр эцигнава?..

Ибур регьят суалар яни? Экономикадин форумрал абуруз кьимет гузва. Цийи-цийи икьарарар кутлунзава. Миллиардикай (долларрикай, манатрикай, юанрикай, маса пуларикай) рахазва.

Экономика вилик тухудай лап чехи алатар авайди и йикьара Владивостокда, Самаркандда, масанра кьиле фейи форумрини кьалурна. Кьилиз акьудиз тадатла чал пехил, чав бягьс члугвазвай дявекарри? Чи нефсетри?

Дуйнья гьаз терефринди (многочисленный) хьанва. Ам са Америкадила аслу яз амач. Им умуд артухарзавай кар я. Хьсан фикирар хьсан ксарни, ягь-намуьс вилик квайбуру кьилиз акьудун лазим я. Ида дуйнья чукуникай, кесибвиликай, дявейрикайни, лап хаталу азаррикайни хуьда... Амма "бизнес" лугьудайдахь тух тежедай члуру нефсни авайди фикирдиз кьезва. "Бизнес", "предприниматель", "инвестор" - пуд гаф пуд кит хьиз я. Абуру чи экономика хуьнин мумкин я, кланяй акьудунни...

Бизнесни чина гьелелиг "чран-

вайди" хьиз туш. Винидихь лагьанвайвал, чи бизнесменри чеб патал зегьмет алачир рехь - хаммал кьецез акьудунинди кьунва. А рехь зиянлуди тирди фадлай субут хьанва. Фад дегишар тавуртла, яни чи хаммал чкадал гьал тавуртла, чахь чи технологияр ва техника тахьайтла, чун датана кьулухь галамуькьдайди гьеле алатай асирдин 30-40-йисара чехи стратег ва арифдар И.В.Сталина лагьанай: "Кьулухь галамуькьайбур гатадайди я..." Экономикадин а тарс куьгьне жериди туш.

Гилан чи президент В.Путинани а фикир гьаз сеферра тикрарнава. Гьукьуматдини хейлин серенжемар кьабулзава. Карчийрини инвесторри (пул гвайбуру) экономикадин а тарс кьун лазим я. Гьазф экономистри кьейдзавайвал, эгер гилан шартларани (кьезил кредитар, гьвечи налоглар, яргал вахтунин харжийар ва икь мадни) чина "бизнес" лугьудайди Россиядин экономика, россиявийрин дуланагагь, яшайиш хкаж тавуртла, анжах са вич тухариз хьайитла, ахьтинди агалун, карханаяр, такьатар государстводи вахчун лазим я.

Кьецепатаз катнавайбурун хьусият - еке мулкар, карханаяр ина ама, гьабурун хьусият я лугьузва. Хаинрихь хьусият вучиз амуькьзвайди я ина? Чун ягьун паталди яни? Зарпанд алачир бизнес, заз чиз, жедайди туш...

Гьа са члавуз и "акьуллури" чпин лап чехи карханаяр кватна лугьуз, абур акьвазарунин чарар (рекьер) тукьурзава. Низ хийир, низ зиян жезва и кардикай. Саботаждикай?..

Генани лугьузва: зарпанд - план я. Планда гуя мумкинвилер агалзава. Бес плотина (цин гьамбархана), гуьтлур турба тахьайтла, ГЭСдин турбинаяр элкьуьриз жедали?

Чахь мефтледин центр хуьн лазим я, лугьузвайбуруни ава... Ада вири чкайрал эцигдай...

И жигьетдай эхиримжи вахтунда Дагьустанди, кьиле цийи регьбер С.А.Меликов аваз, кьачузвай камарни хьсанбур, инсанрик руьгь кутазвайбур я. Чи кьилин карханайри ("Дагдизель", "КЭМЗ", Огнидин шуьше цуруурдай, Кьизлярдин коньякрин комбинат ва масабур) цийи технологияр кардик кутуналди, алай девирда истемиззавай продукция (шей) акьудзава, зегьмет члугвадай вишералди цийи чкай артухарзава.

Гьа тегьерда чи аграрникри - уьзуймчийрини багьманчийри, саларбанрини прунчийри, хипехьанрини малдарри кьачузвай камари умудар артухарзава. Абурун агалкьунри чи дагьвийриз уьмуьрдин шартларани (рекьерни муькьвер, поликлиникаярни мектебар, газдинни электричестводин линияр, булахарни кьаналар) артухардай мумкинвални гузвайдал шак алач. И рекьера инвесторар, пул гвай карчийар - бизнесчийрини кьулухь акьвазавачирдакь хейлин хьсан хабарар агакьзава. Вири уьлкведа икь хуьн лазим я.

Иншаллагь, залан кьванер чкадила куьззава, гьерекарт виликди фида... Амма "саботаждин" ("банкрот хьанва" лугьунин) вилик пад дикьдай кьун герек жезва. Чи кьенин шартлари а кар истемиззава. Далу мягькем тушиз, фронтда гьалибвилер кьачуз тежедайди тарихди чаз субутнава...

Алимди - жегьилриз

Хийир ЭМИРОВ

Алатай гьафтеда технический илимрин доктор, прикладной математикадин профессор, атомный гимияр патал ракетаяр, торпедояр тукьурдай конструктор, Россиядин космонавтикадин академиядин академик, РД-дин илимрин лайихлу деятель, республикадин вилик лайихлувилерай, I Петрдин, "Ватандин кьалхан" орденрин сагьиб Шамил Гимбатович Алиев Махачкьаладин вузрани ссузра клелзавай Ахцегь райондай тир студентрихь (ДГУ-дин, ДГТУ-дин, ДГПУ-дин ва Башарован тварунихь галай медицинадин колледждин) галаз гурьуьшмиш хьана.

Мьрекар Ахцегь райондин образованидин управленидин начальни Халидин Эльдарова ачухна. Ада кватл хьанвай жаванриз куьрелди алим ва конструктор Шамил Алиеван уьмуьрдикай, кьвалахрикай чирвал гана. Ахпа нуфузлу муьгьманди жегьилрихь галаз суьгьбет авуна.

- Жегьилрихь, аялрихь галаз суьгьбетар авун заз гьамиша хуш кар я, - лагьана алимди. - Абуру алапатдин суалар гуда. Гьвечи члавалай зунни гьахьтинди тир. За муаллимриз гьузет тавур хьтин суалар гудай. Гьавилий абуруз зун са акьван хуш жедачир. Ятлани зи хесет дегиш хьанач. Чехи хьайилани заз гьа "хума" кумукьна. За кьез рикливай лугьун, алам чириз, вичин вилик са гьихьтин ятлани кьастар эцигзавай кас патал им хьсан "хума" я.

Кьелдайла, кьвалахдайла, жуьреба-жуьре вилаятра сиягьтадайла зал гьаз инсанар гьалтна. За кьез ачухдиз лугьун, Дагьустандин лап машгьур, зурба ксарикай заз сифтени-сифте Гьасанов Генрих Алиевичан твар кьаз клелзава. Ам уьлкведин атомдин гимийрин реакторрин двигателар тукьурзуни бинечийрикай сад тир. Социализмдин зегьметдин Игит, технический илимрин доктор, гимийрин пардин котелар ва пардин генераторар тукьурзуни рекьий устадлу пешекар, атомдин гимийрин реакторрин двигателрин генеральный конструктор пара кьени, фад акахьдай, дамах гвачир инсанни тир. Зун адахь галаз гьамиша "муаллим" лугьуз рахадай. Ада заз гайи тарсар са кьиметривни гекьигиз тежедайбур я. Зи алахуьнар себеб яз чи меркездин са куьчедиз Генрих Гьасанован тварни ганва.

Захь галаз кьвалахай ва вичин алакьунрал зун гьейран авур кьвед лагьай лезги - СССР-дин госпремиядин, Октябрдин инкьилабдин, "Знак Почета" орденрин сагьиб, советрин машгьур машинар тукьурдайди, твар-ван авай рационализатор, "Дагдизель" заводдин кьилин инженер Агьверди Абутрабович Аливердиев я. Кьез чидани, ам кьилин образование кьачун тавунвай инженер тир. Гьелбетда, ахпа, вичик мумкинвал хьайила, ада кьвалахдай кьерех тахьана, Москвадин гьеологиядин институт акьалтларна. Ам математикадай, техникадай, инженервилей тлеби алакьунар, бажарагь авай кас тир. Адан крари зун гьамиша гьейранардай. Заводда ада лап кар алай, жавабдар кьуллугьар - конструктордин бюродин кьилин отделедин начальни, приборар акьудунин рекьий заводдин директордин заместителдин, хейлин йисара карханадин кьилин инженердин - кьиле тухвана. Ада заз гайи тарсар пара менфятлугьар хьана.

Заводда захь галаз кьвалахай лезгийрикай Мамед Гьажиевни кьетлен алакьунрин кас тир. Атомдин «Курск» гими алай аямдин яракьралди (ракетаиралди, торпедойралди) таьминаруник Гьажиеван еке пай ква. Абуру ахтармишун патал гьуьлел экьенчай гимидин командадик гражданилин са кас квай - Мамед Гьажиев. Гими хьиткьиннай, гьазф морякар, офицерар телеф хьанай, абурухь галаз инженер, конструктор Мамед Гьажиевни.

Инал за тварар кьур пуд касдини уьлкведин Яракьлу Кьуватар, гьа гьисабдай яз атомдин флот, вилик тухунин, кьудратлу, мягькемар авунин кардик еке пай кутуна. Абуруз Ватан, чпин хайи маканар, советрин халкь, диде-буба хьиз, кландай. Им ватанпересвални я. Кьез чир хуьн лазим я, жегьилар, эгер гьар са касди вич авай чкада (кьелиз, кьвалахиз, яратмишиз хьайитлани) хьуси, пешедин, инсанвилин везифаяр намуслувилелди, гьакьисагьвилелди кьилиз акьудзаватла, адаз ватанперес лугьуз жеда, - акьалтларна вичин ихтилатар алимди.

Алимди студентрин суалриз ачухдиз жавабар гана, математикадай муракаб тапшуругьар гьална, жегьилриз мастер-классдин тарс кьалурна.

Жегьилриз алимди, кьенин йикьан технологиярикайни менфят кьачуна, чирвилер артухарун, уьмуьрдин рехь, пеше хьуси алакьунриз килигна хьагьун теклифна. Гьар са аялдин бажарагь ачухун ва адаз вилик фидай шартлар тешкилун муаллимдилей аслу тирдини лагьана.

Цийи ктабар

“Квал къени хурай...”

Эйваз ГУБЛАЛИЙРИН

И гафар чи сейли журналист Къурбаналийрин **КАМРАН** Бакуда цийиз чапнавай “**Риклин рехъ**” ктабдай къачунвай бур я. И ктабда ада яръгал йисара къхена, печатдин жуьреба-жуьре органра чапнавай очеркар, макъалаяр, репортажар, рекъерин къейдер, зарисовкаяр, интервьюяр, маса жанрайрин къхинар гъатнава. Советрин гъукумат кълайдалай къулухъ, автор Азербайжанда акъатай лезги печатдин саки вири органрихъ (“Кцлар”, “Самур”, “Алпан” газетар, “Чирагъ”, “Алам” журналар) галаз авсиятда хъанва.

Гъар са ктаб хъиз, и ктабни са къиса, са мурад, са вакъиа я. Хайи члалал акъатзавай гъар са газет, журнал, ктаб члалан къуллугъда ава. Чар-чар, цлар-цлар туплалай авуна за и ктаб. Чи халкъдин сейли ксарикай, шаиррикай, духтуррикай, алимрикай, спортсменрикай, генералрикай, мандаррикай, ашукърикай, пагъливанрикай, сая инсанрикай, адетрикай, суваррикай... са гафуналди, тамам энциклопедия хъиз я. Члалал, чилел, халкъдал, инсанрал рикл алай автордин руьгъдин къакъанвили келзавайдан виле, къиле, фегъумда экв твазва, фикрирз твазва, вичин гаф лугъзува. Ктабдикай келдайбурун гегенш къатаривай менфят къачуз жеда. Гъавилляй и къватлалдин мас (къимет) чехи я.

Ктаб “Зи акунар, зи къатунар”, “Жузун-качузунар”, “Аламдин рехъ”, “Акунринни къатунрин гъугъ”, “Эпитафияр” тварар алай паярикай ибарат я. Гъар са пай са ктаб я лугъуз жеда.

35 йис идалай вилик Бакуда университетра келзавай лезги студентри “Лезги ширдинни мандин нянир” тукъуьрдай. И мярекатар са иер адетдиз элкъвенай. Кцларай ансамблдизни, вузра тарсар гузвай алимрирз, шаиррирзни эвер гудай. Зини Къурбаналийрин Камран дуствал и мярекатар тешкилуни карда, лезги медениятдин “Самур” меркез арадал атайла, ана Дагъустандин халкъдин шаир Кичибег Мусаеван гъяддин юкъуз жедай мектебда мадни киви

хъанай. Чун руьгъерин мукъавили агуднай ва гъа члалай Камран муаллим зи эсерин сифте келдайдини хъана. Шукур хурай Аллагъдиз, чавай гъеле и дуствал хуьз хъанва, чи стхавал хизанрин, мукъвабурун дуствилли, чирхчирар хуьниз элкъвенва.

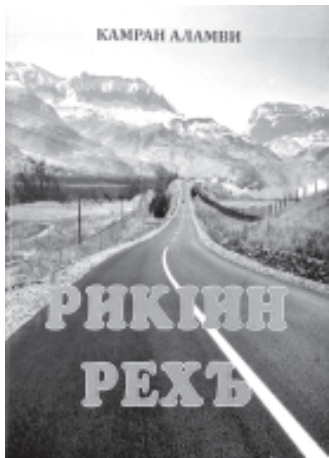
Къурбаналийрин Камран Абдуллагъдин хва 1971-йисан 11-апрелдиз Хачмаз райондин Ялама хуьре муаллимдин хизанда дидедиз хъана. Яламадин юкъван мектеб, гуьгъуьнлай яру дипломдалди Азербайжандин госуарстводин нафтлалдин Академиядин энергетикадин факультет, Ростовдин госуниверситетдин юриствилин факультет акъалтарна. Ада Бакуда “Самур”, “Алпан” газетра кваллахна, “Алам” журналдин къилин редактор хъана, журналдин редакцияда литературадин “Марвар” къватлал арадал гъана. Исъятда “Ютубда” “АЛАМ-ТВ” канал кардик кутуна, гъана кваллах къиле тухузва.

1994-йисара Камран муаллимди Бакуда лезги ктабрин квал (библиотека) арадал гъанай. А члавуз лезги члалал Азербайжанда ктабар къит тирвилляй, Махачкъаладиз фена, чи играми шаир Фейзудин Нагъиевавай са еке чантада авай къван ктабар гъанай. А ктабар Камран муаллимди гилани багъа аматар хъиз хуьзма. Вуч хъсан я, Бакуда къе лезги члалал ктабар, газетар, журналар чап жезва.

Заз Азербайжанда алай члавуз чи члал, тлал патал и инсанди къван зегъмет, азият члугур, чи медениятдин векилрин гъил къур маса кас чидач. Лезги меденият, милли журналистика вилик тухунай 2014-йисуз ам “Шарвили” эпосдин премиядиз лайихлу хъана. Вичихъ мадни еке агалкъунар хуьрай!

Заз гъар юкъуз ийизвай са дуьа, шукур хъайи Аллагъдивай тлалабзавай са кар ава. Чи дуьнья саламат хуьрай, санани, садрани ягъ-ягъунар тахъурай, инсанди инсан къин тавурай. Инсанрин къилелай хумаяр, вирусар алатрай, рекъер ахъа хъхъурай. Са члални текъирай, гъакни чи члални сагърай!

Эгер рекъер ахъа тиртла, са чанта ацлал ктабарни гъаз Дагъустандиз атана, хайибур риклин къилив агудна, анайни са чанта ацлал ктабар гъаз элкъвена Чпирдал хъведай...

“Лекърен муг”

Хазран КЪАСУМОВ

2022-йисуз Москвада, “Редакционно-издательский дом “Российский писатель” АНО-да, жегъил шаир **Владик БАТМАНОВА** яцлу жилдер алаз, 288 чиникай ибарат “**Лекърен муг**” твар алай ктаб чапдай акъуднава. И карда адаз пулуни такъатралди Керимова Фируза Назимовнади кумек ганва.

Ктаб лезги ва, Белоруссиядин шаир Анатолий Аврутина таржума авуна, урус члаларал акъатнава.

Лезгидалди акъатнавай пай литературовед ва профессор Гъажи Гашарова Владик Батмановакай ва адан бажарагъдикай къхенвай макъаладилай башламыш жезва.

Ктабдин урус члалал акъатнавай паюниз “сифте гаф” Дагъустандин халкъдин шаир Мегъамед Агъмедова къхенва.

“Лекърен муг” ктаб “Зи гуьгъуьниз дуьазава дидеди”, “Гъар са цларце руьгъ ава зи”, “Вун галазни галачиз”, “Къуд цлар - зи

риклин клусар” къилерикай ибарат я. Дидедиз бахшнавай ширар В. Батмановахъ са шумуд ава. ИкI, шаирди къхизва:

*Сагъ тежер хер авазва хъи зи чанда,
Къуьзъуь жезвай диде аваз пашманда,
Ам амукъна клан я квалле, ватанда,
Гъайиф, гъайиф, къе зи диде къуьзъуь жез,
Адан чулава, яргъи чларар рехи жез...*

Дидедикай хъиз, “Лекърен муг” ктабда В. Батманова хайи чиликай, муьгъуьббатдикай, лезги халкъ къве патал пай хуьникай, алай аямда къиле физвай риклик къалабулух кутазвай са бязи крарикай къхенвай шиирарни гъатнава.

Владик Батманован са шиирда ихътин цларарни ава:

*Вучда закай и дуьньядал атана
Шиирралди риклер чими тавурла?..*

Чна жегъил шаирдиз цийи ктаб акъатун мубаракзава ва адахъ мягъкем сагъвал, яратмишунрин рекъе мадни еке агалкъунар хъана кланзава.

Лезги википедиядин - 10 йис

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Мукъвара Дербент шегъердин къадим къеледин выставкайрин залда Википедияда лезги раздел кардик кутуна 10 йис тамам хъуьниз талукъарнавай семинар къиле фена. Ана лезги ва табасаран члаларал акъатзавай газетрин, жемиятдин тешкилатрин векилри ва масабур уштиракна.

Семинардал Лезги википедиядин администраторар тир Мурад Шихагъмедовни Олег Абарников рахана. Абурун гафарай малум хъайивал, интернетда лезги члалал википедия 2012-йисан 27-мартдиз ахъайнай. Лезги разделда алай вахтунда 4307 макъала чапнава.

Кеферпатан Кавказдин члаларин википедиядин иштиракчийрин дестедик, санлай къачурла, цлуд члалан векилар ква. Абурун арада виридалайни вилик фенвай бур чечен (1-чка), осетин (2-чка) ва лезги члаларин (3-чка) разделар я.

Гъвечли халкъарин члаларал кардик квай вики-проектра хъиз, Лезги члалан википедиядани лингвистикадин, уьлкве чирдай ва милли маса темайри гзаф чка къазва. Ина гъакни спортдин, дуьньядин географиядин ва яшайишдин са жерге хилеризни чка гузва.

Проектдин зайиф патарихъай рахайтга, иштиракчийрин ва бине авай макъалайрин къадар тимил я. М.Шихагъмедован гафарай малум хъайивал, Лезги википедиядин раздел официалнидаказ ачухдалди, ана бегъем чурун тавунвай 490 макъала авай. Раздел кардик акатайдалай къулухъ са десте гадайрини рушари текстер урус члалай лезги члалаз элкъуьриз, хейлин макъалаяр гъазурна. Лезги википедия мягъкемдиз къвачел акъвазуник къуьн кутур авторрин арада Аслан Хасиев, Ильяс Букаров ва масабур ава. Алай вахтунда ана чапзавай макъалаяр Мурад Шихагъмедовани Олег Абарникова къхизва. Къейд ийин хъи, википедиядин кар алай шартларикай сад ам я хъи, ана чапзавай макъалаяр энциклопедиядин бур, маналубур ва википедияди тайинарнавай къайдайрал амал авуна гъазурнавай бур хун герек я.

Википедиядин лезги разделда авай макъалайрикай эхиримжи йисуз къудаз (Рим, Тихий океан, Португалия, Хиналугъдин члал) хкъагъай макъалайрин дережа ганва. Дербентдикай ва Къасумхуьруьккай къхенвай макъалаяр лагъайтга, “Хъсанди” дережадиз лайихлу хъанва.

Википедиядин лезги разделда авай макъалайрихъ галаз таниш жез кланзавайбурувай интернетда “lez.wikipedia.org” ссылкадикай менфят къачуз жеда.

Гъар вацра тешкилда

Агъмед МАГЪМУДОВ

1-октябрдиз Алкъвадар Гъасанан тварунихъ галай медениятдинни марифатдин центрадин активди лезги интеллигенциядин векилрихъ галаз гуьруьш къиле тухвана.

Мярекатда центрадин директор, “Лезги газетдин” къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Самир Абдулхаликова, РД-дин Общественный палатадин член Ислам Мегъамедова, ДГПУ-дин профессор Шайдабег Мирзоева, Стлал Сулейманан райондин къилин заместитель Эльдар Рустамова, Ставрополдин крайдин муфтийдин меслятччи Шагъпаз Асаханова, сиясатдин илимрин кандидат Агъмед Къагъриманова, центрадин директордин заместитель Мурад Яралиева, Махачкъаладин жирзаводдин директор Мегъамед Мегъамедова, аш-Шафиидин тварунихъ галай мискиндин имам Жейгъун Агъмедова ва масабур уштиракна.

Гуьруьшдин эвел къилияй Мегъамед Ибрагъимова центр официалный регистрация авунин вири месляяр акъалтарнавайдакай ва алай вахтунда пешекарри идарадин дараматдин проектдин винел къвалахзавайдакай хабар гана. Ада гъакни къейд авурвал, алай йисан эхирдалди центради Махачкъалада диндин алим Ямин Мегъамедова гъазурнавай “Пак Къуръандин манайрин таржума лезги члалал” ктабдин презентация къиле тухуда. Риклел хъин, и ктаб алай

йисуз Мединада 10 агъзур экземпляр тираж аваз чапдай акъатнава.

Гуьгъуьнлай мярекатдал рахай Шайдабег Мирзоева центр кардик акатун - лезги халкъдин уьмуьрда лишанлу вакъиа - тебрикна. “Ихътин центрайри лезги члалаз, эдебиятдиз, медениятдиз, руьгъдин ирсиниз талукъ месляяр гъялуниин ва санлай милли меденият вилик тухунин карда къетлен чка къазвайдал са шакни алач”, - къейдна алимди.

Ислам Мегъамедова гъисабзавайвал, са акъван секин тушир алай аямда медениятдин, марифатдин, ахлакъдин жигъетдай къиле тухузвай гъар са гъерекатдихъ, къабулзавай гъар са серенжемдихъ еке метлеб ава. Ада центрадин векилрирз жегъилрихъ галаз тухузвай къвалахда эдебдинни ватанпересвиллин тербиядиз къетлен фикир гун меслятна ва республикадин Общественный палатадихъ галаз сих алакъаяр хуьниз эвер гана.

Самир Абдулхаликова, Халкъдин Собранидин депутат яз, центрадиз вичелай алакъдай вири куьмекар гудайди хиве къуна. Ада цийи идара вири патарихъай виликди фин патал адан къвалахдал алимар, писателар, экономистар, общественикар, яшайишдин маса хилерин пешекарар желб авун, гъар садан хиве тайин тир везифаяр тун теклифна.

Центрадин къвалахдиз талукъ яз чпин фикирар Ш.Асаханова, Э.Рустамова, М.Мегъамедова, А.Къагъриманова, М.Яралиева ва масабурони лагъана. Эхирдай мярекатдин иштиракчийри ихътин гуьруьшар гъар вацра къиле тухудай къарар къабулна.

САЖИДИН, шаир

Зи вилик “Лезги газетдин” 36-нумра ква. “Къеле хуьн патал” макъалада РД-дин Къил Сергей Меликова Ахцегъа федеральный дережадин медениятдин ирсинин объектрик акатзавай къеле хуьнин месэладай къиле фейи совещанидал Ахцегърин къеле гуьнгунна хтунин чарасуз-вилинин месэла къарагъарай РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Имам Яралиев-ваз сагърай лагъайдаканин хабар гузва.

Агъа Стлалрин медениятдин ирс

Югъ жедайла, регъве авайдазни чир жеда лугъдайвал, республикадин дережа-да медениятдин ирсинин объектар гуьнгунна хтунин месэлаяр гъалунин карда лезги районларин нубат атунал за шадвал-зава. Лугъун лазим я хьи, тарихдин еке метлеб авай шегеррикай сад тир къадим Дербентдин месэла къарагъарай векилни Имам Музамудинович тир. Лагъана къанда, И.Яралиева лезги халкъдин милли ирс, меденият хуьник къетлен пай кутазва. Виррибурукай рахун тавуртлани, Стлал Сулейманан районда эцигнавай Алкъвадар Гъасан эфендидин музей къейд ийиз къанзава.

Гелбетда, патарилай къезвай туристрин ва амай ксарин фикир желбдай имаратар, тлебиатдин гуьмбетар, музейар ва маса чкаяр авай хуьрер чахъ къамай къван ава. Месела, Рычал цин дере, Кварчагърин дере, Вили Стлалрин мискиндин имарат ва масабур.

И макъалада азз Агъа Стлалрин хуьруькай, адан еке мулкаррикай, къайи булахрикай ихтилатиз къанзава. Ина виррибуруз машгъур тарихдин метлеб авай имаратарни ава. XX асирдин Гомер, Дагъустандин халкъдин шаир Стлал Сулейманан музей-дикай дуньядиз хабар авай макан хъана. Аниз къезвай къван инсанар акурла, Агъа Стлалрин хуьруьз “Ширатдин Мекке” твар ганва.

Къвед лагъайди, жуьмя-мискин. Хуьре жемят гзаф аваз, са мискинда дар тир-вилай пуд мискин эцигнавай: Жуьмя, Къулан ва Агъа магълейрин, гъаки Агъа Стлал-Къазмайрални - са мискин. Абурукай къенин юкъуз Агъа Стлал-Къазмайрал алайди ва жуьмя-мискин кардик ква.

Квелди жуьмя-мискин тафаватлу я? 1993-йисуз инаг Сад тир Арабрин Эмирлатрин векилрин пулунин куьмекдалди цийи хуьвуна ва вири жуьредин къулай шартлар тешкилайла, пулунин такъатар гайи ксар жуьмя-мискиндин къеце ва къене патарин акунриз, авунвай цийивилериз килигнай ва чеб рази хъайиди малумарна. Абуру тести-къарайвал, Агъа Стлалрин жуьмя-мискин, Абу Убайда бен Альжарахидин девирдинди я ва и делил мискиндин цлал, лацу парчадал къеена къейднава.

Жуьмя-мискиндин мад са къетленвал ам я хьи, ана Атлухан эфенди-дивай Ярагъ Мегъамеда тарсар къачуна. Мискиндин дарамат тахминан 1912-1913-йисара цийи хуьвурди, Амри Ризаевич Шихсаидова цла тунвай къван-цел авунвай къинар келайла, тесикъ хъанай.

Агъа Стлалдал атай инсанрин фикир чпел желбдай чкай-рикай садни тлебиатдин бахшанд - Латарин чинар тар я. Адакай куьруьдаказ “Лезги газетдани” къенанай, амма адалай гуьгъуьниз хъайи дегишвилерал са клус гегъеншдиз акъвазиз къанзава.

Сифте яз а тар, за тарихдин илимрин доктор, профессор

Амри Ризаевичаз къалурайла, чна ам ал-цумна: таран тандикъ элкъвена муьжуьд метрдилай артух яцувал авай. Алимди и тарцин яшар муьжуьд виш йисалай артух тирди къейдна.

Мягътел жедай кар я, Стлал вацлалай эгечина, куьгъне Курхуьруьв агакъдалди экия хъанвай Булахрин там ва булахар амачирла, Латарин чинар тар гъаки амукъна ва ам куь хвена? Пире! Ик! лагъайла, мягътел жедай кар авач. Диндал клеви инсанри, пирен тварар алай маканар, тлебиатдин тарар, тамар, дараматар хуьзвайди тир. Латарин чинардин патав Латарин пир гва. За и тарцин тарихдин гъакъиндай Москвадин тамарин майишатдин идарадиз малуматарни рекъе турла, абуру Латарин чинар, “196” нумра алаз, “Яшлу тарарин” сиягъда тунва.

Заз Латар чинардин пешекарри ахтармишна ва дуьз малумат гана къанзавай. Зи тлабуналди, Москвадай атай къве пешекарди, чкадал лазим къайдада ахтармишунар къиле тухвана. Абуру ихтин фикирдал атана: Латарин чинар тарцин яшар 800-лай артух ва ам, Крым акахъ хъийидалди Россиядин сергъятра - сад лагъайди, Крым акахъ хуьвурдалай гуьгъуьниз, Россияда - пуд ва Дагъустанда сад лагъай тар я.

Заз тарихдин метлеб авай и тарцин гъакъиндай са шумуд теклиф гуз къанзава: Латарин чинар тар ва адан патав гвай гъар жуьредин емишрин тарар авай багъ къай-дадиз гъин, Дербентдиз физвай шегъере къелай Латарал къезва рехъ цийикла туь-клуьр хъийин.

И месэладиз талуьк идарайри фикир гудайдак за умуд кутазва.

“Зи яшар зи девлет я”

Хазран КЪАСУМОВ

Гъиле къизилгуьлдин цуьк къуна, хуьррез акъвазнавай и агъил итим Эминхуьре яшам-миш жезвай къеанви Гъажибала ГЪАЖИ-МИСРИЕВ я. Вичин уьмуьрдин члехи пай куьлтработник, музыкант ва манидар яз фейи адан сивел гъамиша хъвер, мецелни ширин гаф, хуьруьн-зарафат жеда.

И йикъара Гъ.Гъажимисриева вичин уьмуьрдин 88-зул къейднава. Тебрикдин келимайрилай гуьгъуьниз за хуьре-къвале гуьрмет авай агъсакъалдикъ галаз адан уьмуьрдин, зегъметдин рекъикай суьгъбет авуна.

Виликдай Куьре магъалдин Къеанрин хуьрряй (1977-йисуз) и хуьр Эминхуьруьз куьн хъана) твар-ван авай, хуьре-къвале гуьрмет къазанмишай инсанар гзаф акъатна: генерал-майор Мегъамед Мегъамедов, Азербайжан Республикадин лайихлу нефтяник Агъмедуллагъ Гъамидов, Къасумхуьруьн райисполкомдин председател хъайи Яхшиалум Жабраилова, Ватандин Члехи дяведин I дережадин ва “Яру Гъед” орденрин сагъибар - Мавлудин Бабаев, Гъажибала Жигеров, Рамазан Агъаханов, 15 йисуз Герейханован хуьруьн советдин председателвал авур Тават Хаирова, СССР-дин образованидин отличник Гъажимирзе Жигеров, Дагъустан Республикадин халкъдин артист Агъахан Агъаханов... И сиягъ завай бажарагълу куьлтработник, музыкант, манидар Гъажибала Гъажимисриеван твар къиналди давамари-риз жеда. Ваъ, адахъ члехи шабагъар, тварар авач, я ам абурухъ калтугай касни туш. Халкъдин патай авай къанвал, сейливал адаз вири шабагърилай багъа я.

Дуьз лагъайтла, Гъ. Гъажимисриев хътин инсанар акурла, за фикирни ийида: савадлу вири уьмуьр рикл алай пешедиз бахшна инсанди, гуьрметлу хизан, къвал-югъни хъанва, яшарни атана 88 йисав агакънава, дуланажагъ, яшайишдин шартларин пис туш, секиндиз ял ягъун патал мад вуч къанда инсандиз?! Ваъ, Гъажибала буба ахтинбурукай туш. И яшара аваз халкъдин вилик экъечина тардай, члагъандай макъмар ягъун, манияр лугъун, фестивалрари конкурса иштиракун - ибуру нелай хъайитлани алакъдай крар туш. Гъич тахъайтла, ибуру жегъилрин везифаяр я лагъана, кисна ацукъда гзафбур.

- Вахтанг Кикабидзеди тамамарзавай машгъур манида лугъзвайвал, зи яшар зи девлет я, - суьгъбетзава агъсакъалди. - Заз абурул “зи яшар зи ашкъи-гъевесни я” гафар алава хъийиз къанзава.

Зи аял вахтар мал-къара, лапагар хуьз акъатна, сифте маниярни хуьруьн мублагъ чуьллера лугъуз башламишна. Гъа йисара за кфил, чуьгуьр, гуьгъуьнлай члагъанни ягъиз чирна. Къуншидаллай Хутаргърин школада келдайла, за Къасумхуьрел тухвай са мярекатдал “Компартия ава чахъ” ва “Кефчибег” манияр лагъанай, - риклеп хкизва ада.

7-класс акъалтарна, армиядин жергейра къуллугъна хтай Гъажибалади хейлин йисара Къеанрин хуьруьн библиотекадин заведующийвиле, Дербентдин куьлтпрос-

ветучилище акъалтарайдалай гуьгъуьниз Къасумхуьруьн куьлтурадин къвале художественный руководителвиле, директорвиле къвалахна. И йисара Гъажибалади тешкилай гъевескаррин коллективди хуьрерин агъалийриз, майишатрин зегъметчийриз гзаф къадар концерттар гана.

Идалайни гъейри, дуст Куругъли Келбляиева - далдам, Гъажибала Гъажимисриева члагъан ягъиз, гъа йисара Куьре, Яркли патарин гзаф хуьрера абуру мел-мехъерни гурлудаказ къиле тухвана. Анрал Куругълидини Гъажибалади тамамариз хъайи сатирадинни юмордин “Мушмилат”, “Уьзендай хъай паб”, “Дустарин гуьжет”, “Де лагъ, дуст кас, ихтин паб жедали?”, “Кефчибег” ва маса манияр (абур къинни чпи ийизвай) гуьгъуьнлай халкъдин манийриз элкъвена, абур инсанрин сивера къени ама.

Гъ. Гъажимисриева РСФСР-дин куьлтурадин лайихлу работник Ифрат Къасумова тешкилай “Къасумхуьруьн далдам-чияр” ансамблдин къвалахдани саки 15 йисуз активнидаказ иштиракна

- Зи уьмуьрда лишанлу ва къайирикай сад 1960-йисуз Москвада къиле фейи Дагъустандин искусстводин декадада иштиракун хъана, - лугъузва Гъ. Гъажимисриева. - За Кремлдин съезддин дворецда халкъдин са шумуд мани тамамарна. Гъа члавуз гайи СССР-дин куьлтурадин министерстводин Гъурметдин грамота ва лауреатвилин диплом за багъа ядигарар яз хуьзва.

1980-йисалай 1985-йисалди Гъ. Гъажимисриева Эминхуьруьн куьлтурадин къвале художественный руководителвиле ва директорвиле къвалахна. И йисара анаг агъалийрин рикл алай ва районда хъсан куьлтурадин маканрикай садаз элкъвена.

Ингъе, 70 йисалай виниз я Гъ. Гъажимисриев райондин ва хуьруьн куьлтурадин къвалерин художественный самодеятеьностдин коллективрин иштиракчи яз. И йисара ада Къасумхуьрел, Дербентда, Махачкъалада, Къцара, Бакуда ва масанра тухвай цудралди фестивалрар, килигунра иштиракна, анра къвенкъвечи чкаяр къуна. Яшар хъанватлани, музыкант, манидар яз агъалийрин гуьгъуьлар шадарунин къвала ада къени давамарзава.

Халкъ патал тамамарзавай манийри, члагъандай, тардай, чуьгуьрдай, кфилдай язавай макъами-авазри хъиз, Гъажибала Гъажимисриеван гуьгъуьлар гуьрметлу ва члехи хизанди, ферли веледри ва хтулрини птулри шадарзава.

Конференциядал веревирдна

Чи мухбир

Мукъвара Махачкъалада, Даггоспедуниверситетдин конференц-залда, етим аялрин ва четинвилер авай хизанрин месэлаяр талуьк темадай (“Опыт развития региональной системы профилактики социального сиротства и семейного неблагополучия”) илимдинни тежрибадин регионрин уртах конференция къиле фена. Адан тешкилатчияр РД-дин Общественный Палатадин (ОП) гражданилин жемият арадал гъунин ва агъалийрин конституциядин ихтиярар хуьнин Комиссия, ДГПУ-дин яшайишдин педагогикадин ва психологиядин, дефектологиядин образованидин факультетар, Дагъустандин НКЦ (научно-краеведческий центр) тир.

Конференцияда гъукумдин органрин, ведомствойрин, жемиятдин, СМИ-рин векилри, ДГПУ-дин са шумуд факультетдин преподавателри, студентри иштиракна. Веревириздавай темадай ДГПУ-дин ректор Нариман Асваров, ОП-дин Комиссиядин, гъакини Дагъустандин НКЦ-дин председател Ислам Мегъамедов, Комиссиядин экономикадин, федеральный ва республикадин программаяр ва проектар къилиз акъудунин месэлайрай председател Минажат Гъасанова ва са жерге маса ксар рахана.

Конференциядин сергъятра аваз Нариман Асваров акъалтзавай несилдиз ватанпересвилеин ва руьгъдинни ахлакъдин тербия гунай Дагъустан Республикадин Общественный Палатадин патай чухсагъулдин чар вахкана.

“Къизилдин зулун” агалкъунар

Амина МУСЛИМОВА

5-8-октябрдиз Подмосковьеда Вириросиядин агропромышленный “Къизилдин зул” выставка 24 лагъай сеферда кыле фена. РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин хабар гузайвал, Дагъустан Республикади выставкадин Гран-при (кылин пишкеш) къазанмишна.

“Къизилдин зул”, адет яз, хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин промышленностдин ийкъан вилик (и йисуз ам 9-октябрдиз къейдна) тешкилзавайди я. Уьлкведин агропромышленный кылин выставкада Дагъустандин патай иштирак-дай делегациядик РД-дин Гьукуматдин

Председателдин заместитель Нариман Абдулмуталибов, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Мухтарбий Аджеков, РД-дин Минмелиоводхоздин директор Залкип Къурбанов, республикадин са жерге комитетдин председателар, векилар квай.

Дагъустанвийри выставкадиз мижеяр, якун ва некедин суьрсет, вирт, ширинлухар, емишар, майвар гъанвай. Чпин метягъ “Ириб”, “Гоцатлинский консервный завод”, “Кизляр Урицкий мясокомбинат”, “Курбансервис”, “Кизляр-агрокомплекс”, “Батыр Бройлер”, “Высокие молочные технологии”, “Анжелина”, “Нагорный Дагестан”, “Сила Кавказа”, “Шалбуз”, “Аквариус”, “Рычал-Су”, “Денеб”, “Мевер”, “Сад” КФХ-ди, гъакни Дагъустандин государстводин аграрный

университетди, суьрсет гъялунал машгъл са жерге маса карханайри майдандиз акъудна.

Выставкадин къвалахда активнидаказ иштиракундай Дагъустан Республика, винидихъ лагъанвайвал, Гран-придиз лайихлу хъана. Идалайни гъейри, региондин хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилзавайбуру санлай къачурла 23 медаль (къизилдин - 16, гимишдин - 3 ва буьруьнждин - 4) къазанмишна.

Къецепатан уьлквейрай гъизвай ниси ватанда гъасилзавайдалди эвезунин технология туькълурунай ДагГАУ виниз тир дережадин пишкешдиз лайихлу хъана. Къизилдин мад 6 медаль университетдин ниси хкуддай “Мишель” карханадиз гана. Къизилдин медалар гъак Дербентдин чехирар хкуддай компанийрини хкана.

Жасмина САИДОВА

Алай вахтунда республикадин и ва я маса чкайра, шегъеррани районра уьлкведин Президентди кунвай рекьел разивал малумарун яз, гъар жуьредин мярекатар кыле физва. Чи уьлкве патал гъам сиясатдин, гъамни экономикадин рекъяй четин и девирда агъалияр кыле физвай крарин гъавурда дуьздаказ гъатун, халкъдин арада къалабулухдин гъиссер тимили хун иллаки важиблу я.

Гъаниз килигна, кыле физвай гъерекатрик, гъиле кунвай кардик хъсан патыхъай жуван пай кутун, жедай куьмек гун яз, и йикъара Каспийск шегъердин “КаспийТеплоСервис” ООО-дин коллективда махсус собрание кыле фена. Асул гъисабдай ам Россияди Украинада кыле тухузвай военный махсус серенжемдихъ ва уьлкведа малумарнавай тамам тушир мобилизациядин гъерекатдихъ галаз алакълу яз арадал атанвай къалабулухдин, яни татугай гъиссер арадай акъудун, зегъметчи коллективда руьгъ хкажун патал тешкилнавайди тир.

Гъавурда туна

Карханадин гъаятда кыле фейи собранидал “КаспийТеплоСервис” ООО-дин генеральный директор Тагъир Агъмедова, участникдин начальник Руслан Шихжеримова ва профкомдин председатель, технохаталувилин рекъяй инженер ва Каспийск шегъердин агъсакъалрин Советдин председатель Гъанифа Жабраилова карханадин коллектив четинди тир и вахтунда инсанри, ватангълийри чеб гъик тухун лазим ятла, гъадан гъавурда туна.

“Гъуьрметлу юлдашар, душманди ва адан терефдарри гъикъван чалишмишвилер авуртлани, абурулай са шейни алакълу, ву-чиз лагъайтла, чун гуьлу я ва чи кар гъахълуди я. Уьлкведин Президентдин буйругъдалди, исятда чи уьлкведа тамам тушир мобилизациядин гъерекат кыле физва. И кар мажбуриди я, гъик лагъайтла, чна чи сергъятар хуьн чарасуз я. Зун инанмиш я, чун гъик хъайитлани гъалиб жеда”, - лагъана юлдашарихъ элкъвена Гъанифа Жабраилова. Анал рахай маса юлдашрини гъалар хъсан патыхъ дегиш ва гъахълу кар анжах гъалибвилелди акъалтла лагъана умудлувал къалурна.

“Исятда уьлкведа, гъа жергедай яз чи республикадини арадал атанвай гъалар четинбур я, гъаф ксарик къурхулувал, къалабулух ква, абур и ва я маса крарин гъавурда дуьздаказ гъатзавач. Гъаниз килигна, чна жуван коллективда гъавурда твадай къвалах тухун къетна - ик хъайила абур чебни секин жеда, арадал атанвай гъалдиз дуьздаказ килигда, чпин патарив гъай ксарни, мукъва-къилиярни гъавурда твада”, - къейдна Гъ. Жабраилова чахъ галаз хъайи суьгъбетда.

Къейд ийин, гъакъисагъ зегъметчийрикай ва тежрибалу пешекаррикай ибарат “КаспийТеплоСервис” ООО-дин сих коллективди лайихлу крарик мукъвал-мукъвал чпин пай кутазва. Ик, вирида рейсаввилелди къабулай къарардалди, са шумуд варз идалай вилик карханадин коллективди са йикъан мажиб Луганскдин ва Донецкдин халкъдин республикайрай катнавайбуруз куьмек гун патал чара авунай.

Карханайрин къадар артухардайвал я

Росстатдин делилралди, Дагъустанда калерин къадарди 476 агъзур тешкилзава ва уьлкведин майданда им виридалайни виниз къадар я. Алатай йисуз республикада 935 агъзур тондилдай гъаф нек ацанва, суьрсетдин 67 процент агъалиярин майишатрал гъалтзава. Ацазвай нек гъялуни къвалахни чкайрал кылиз акъудунин игътияж фикирда къуна, республикада нек гъалдай са жерге карханаяр арадал гъун патал серенжемар къабулзава. “Кизляр Урицкий мясокомбинат” ООО-дин бинедаллаз нек гъалдай цех ачухунин къвалахар кыле физвай гъал и йикъара РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин сад лагъай заместитель Шарип Шарипова ахтармишна.

Карханадин руководителди хабар гайивал, комбинатди нек гъасилунин производстводин хилез артух фикир гуз башламшнава. Ина 200 къил калерин ферма ава.

“Дуьньядин виридалайни къенкъевечи технологияр желб авуналди, са сменада 40 тонн нек гъалдай мумкинвал гудай цех эцигунин къвалахар эхирдал къвезва. Лазим тир вири тадаракар чун сергъятвилер

кардик кутадалди маса къачуз агакънава. Цехдин къетленвал ам я хъи, карханада къенин юкъуз Дагъустанда авай сад тир, роботрин куьмеқдалди суьрсет къапара твадай линия тайинарда, къапар чеб лагъайтла “тетрапақдин” жуьрединбур жеда. Идалайни гъейри, карханади лап михъи авунвай (ультрапастеризованное) нек акъудда, ида ам хуьдай вахт хейлин артухардай мумкинвал гуда”, - лагъана ада.

Шарип Шарипова къейд авурвал, алай вахтунда республикадин Кыл Сергей Меликова вилик эцигнавай месэлайрин арада аваз, гъалзавай некледин къадар къвердавай артухарун патал серенжемар къабулзава.

Регионда алай вахтунда гъар жуьредин гужлувал авай тахминан 60 цехди къвалахзава, санлай къачурла абурхъ са сменада 600 тонндив агакъна нек гъалдай мумкинвал ава. Гъа са вахтунда, икъван еке къадарда хаммал аватлани, некледин ва адакай гъазурнавай суьрсетдин гъакъиндай республикадин игътияжар асул гъисабдай маса регионрай гъизвай метягъдалди ацурзава.

“Къенин юкъуз чна ацазвай некледин анжах цудан са пай республикадин къене гъалзава. И жигъетдай “Кизляр Урицкий мясокомбинат” ООО-дин и проект кар алайди я. Гужлувилел гъалтайла, республикадин проектрин арада ам къвед лагъай, амма алай аямдин истемешунриз жаваб гунин ва виниз тир технологиярин терефдихъай килигайтла - къенкъевечи кчадал ала. Чи планрик ихтин проект Дагъустандин маса паярани кылиз акъудун ква”, - къейдна министрдин заместителди. Ада хабар гайивал, “КУМК” ООО-дин майдандал некледин малдарвилин хиле цийи фикирар ва технологияр кылиз акъуддай мажбуур арадал гъидайвал я.

Бегъер вахчун давам жезва

Алай йисуз Дагъустанда ачух чилел гъасилзавай майвар 41 агъзур гектарда цанва. РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводин эхиримжи делилралди, 30-сентябрдалди 28,8 агъзур гектар чилелай бегъер вахчунвай. Майварин бегъер къватл хъувунин къвалахар республикада давам жезва. Гъелелиг 968 агъзур тонн вахчунва, са гектар чилин бегъерлувал, санлай къачурла, 335 центнердиз барабар я.

Ачух чилин майвар еке майданра гъасилунал асул гъисабдай Леваша, Дербент, Хасавюрт, Къизляр, Мегъарамдуьруьн,

Акуша, Къизилюрт районрин лежберар машгъл я. И 7 райондал Дагъустандин майварик квай чилерин 70 процентдилдай гъаф гъалтзава. Цазвай культурайрикай рахайтла, абурун арада 50 процентдилдай гъаф чка келемри, 22 процентдилдай гъаф-помидорри къазва. Республикада гъакни члехи къадарра аваз афнияр, газарар, чичекар, серкер, недай чугъундурар ва са жерге маса культураяр гъасилзава.

Къейд ийин, майвар гъасилунал асул гъисабдай кылдин ксарин хуси майишатар машгъл я. Эхиримжи йисара, государстводи “борщунин паяр” тир майвай-

рин къадар артухаруниз гъаф фикир гун себеб яз, и къвалахдал хуьруьн майишатдин тешкилатарни КФХ-яр активнидаказ машгъл жезва. Кылди къачуртла, эхиримжи йисан вахтунда Дагъустандин метягъдин хиле ачух чилел гъасилзавай майварини кунвай майданрин къадар 36 процентдин гегъенш хъанва ва тахминан 2 агъзур гектардив агакънава.

Рикъл хкин, алатай йисуз Дагъустан Республикада тахминан 1,4 миллион тонн майвар къватлнай. Бегъердин члехи пай Россиядин Федерациядин маса регионрин базарра маса гана.

Майданар гегъеншарзава

2022-йисан эхирдалди Дагъустанди хвехверин культурайрин багъларин къадар 2 агъзур гектардив агакъдалди артухардайвал я. РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин сад лагъай заместитель Шарип Шарипова хабар гайивал, къенин йикъан делилралди, республикада хвехверин багълар кутунвай майданри 1,3 агъзур гектар къазва.

“И хел а кардалди итижлу я хъи, и багъларин бегъердихъ, яни керецрихъ ва шумьягърихъ муштерийрин патай гъамша игътияж ава, абур яргал вахтуналди хуьн патал еке харжияр герек жезвач, тарарихъ гелкъуьнин карни гъаф зегъмет алайди туш”, - гъисабзава Ш. Шарипова.

Ада хабар гайивал, республикадин багъларин санлай къачур къадар йисан

сифте кыляй 28,8 агъзур гектардиз барабар тир ва абуркай 21,9 агъзур гектардин багълар бегъердал атанвайбурук акатзава.

“2022-йисан эхирдалди 1,45 агъзур гектардин майданра цийи, гъа гъисабдай яз 400 гектарда фад арадал къведай ва виниз тир бегъерлувилин жуьредин багълар кутун фикирда къуна. Къенин йикъалди къелемар цанвай майданри 860,2 гектар тешкилзава, гъа жергедай яз фад арадал къведай ва виниз тир бегъерлувилинбур - 326 гектар ва керецринни шумьягърин къелемри - 528 гектар”, - хабар гана Ш. Шарипова.

Лагъана къанда, республикада гъаф йисара къечдай набататрин тарар цийи хъувунин, куьгъне хъанвай, гъакни нети-

жасуз, тимили бегъерлувал авай багълар цийибуралди эвезунин серенжемар къабулзава. Гъакни хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилзавай ксар фад арадал къведай ва виниз тир бегъерлувилин жуьредин багълар кутун гъевесламишзава. Дуьздаказ гелкъуьн тешкилайла, ихтин багълари цайидалай къулухъ пуд лагъай йисалай виниз тир бегъерар гъиз башламшзава. И къвалахдин нетижа яз эхиримжи къве йисан вахтунда республикада цийи жуьредин багълар 386,6 гектарда цанва.

Ш. Шарипован гафаралди, алай йисан емишрин бегъер 220 агъзур тонндиз (са гектардай 100 центнер) барабар хун гуьзлемишзава - им алатай йисан къадардилай 20 агъзур тонндин виниз тир делил я.

Шайдабег МИРЗОВЕВ, Россиядин халкъдин марифатдин отличник, Дагъустандин илимрин лайхлу деятель, педагогикадин ДНИИ-дин сектордин заведующий, профессор

И макъалада заз муаллимвиллин ва алимвиллин, жуван миллетдиз, ватандиз вафалувилин рехъ къалурай, зи гъурметлу муаллимар риклел хкиз кланзава.

Гъеле сифте классра клелиз эгечайла, заз, бубади хкиз хъиз, къайгъударвал ийидай муаллимар хъана: чпиз зурба тежриба авай, аялрив мердвилелди эгечдай Къасумхурун (гилан Стлал Сулейманан) райондин Шихидхурун юкван школадин гъар пататхай савадлу ва арифдар ксар - Къазанбеков Абдулафис ва Фейзулаев Бедуллагъ. Гъар са аялдин чалишмишвилер, алакьунар, агалкьунар фикирда къаз, абуру, са гъихтин ятлани, чпиз хас ишарайралди, аялриз инсанвиллин, ватанпересвиллин, гележегдин пешекарвиллин рекьер-хуелер ачухдай. Абуру неинки гъар сатарсунин ма-на-метлеб ачухардай, гъаки теби-

саки 70 аялдикай къилин образование къачун тавурбур тек-туьк амукъна.

Зи алимвиллин бинени чпин пешедиз вафалу муаллимри эцигна. Зи буба, Ватандин Чехи дяведин иштиракчи, са къадар орденринни медалрин сагиб, 1945-йисалай Сумгаитда токарь, слесарь, фрезеровщик яз къвалахай, вири йисара шикил гъурметдин къулунал хъайи стахановец, гуьгъунай Шихидхурун Дмитрован тварунихъ галай колхоздин лежбер Айдабег Мусаевич, клел-кхъин тийижир кас тир. Амма ада лугъудай: "Кледа, чан хва, кледа, кледайди садрани пашман жедач, я ам кесписуз амукъдач, адавай халкъдиз клел тавурбурулай гзаф менфят гуз жеда".

Дагъустандин государстводин университетдин филологиядин факультетда клелдай йисара (1970-1975-йисар) заз Дагъустандин ва

ва Нинади, Прик Ольгади, Никонова Галинади, Ханмурзаев Герей, Мегаева Лиаради, Алиева Раисади, Бройтман Самсона гана. Тарихдин, сиясатдин, диндин ва логикадин месэлаяр еке устадвилелди тарихдин алимар тир Исаев Шапигъажди, Вагъабов Михаила, Авшалумова Людмилади, Габуня Гелади ачухарна.

Халис муаллим хъун патал аялар диндирмишдай, жегъилриз таъсирдай, эсердай, инсанрив миллиз рахадай, лугълуьндай, саймишдай къайдаяр чир хъун лазим я.

Гъа ихтин муаллимри гайи чирвилер Къарабудахкент райондин Гурбуки хуьрун школада урус члалани литературадин, Махачкъаладин 5-лицейдин педагогикадин муаллим, Дагъустандин муаллимрин чирвилер хжаждай институтдин методист, Дагъустандин школайрин илимдинни ахтармишунрин ин-

гогика" (1992) монографияр кхъена, чапдай акъудна.

1986-йисуз за, Урусатда ва маса гъукуматрани машгъур педагогикадин илимрин академик Геннадий Волкован регъбервилек кваз, "Дагъустандин халкъарин педагогика: тербиядин алатар, жуьреяр ва къайдаяр" къил ганвай диссертация хвена.

Лугъуда хъи: "Арифдардиз са ишара бес я". И ишарани чаз 1992-йисуз Дагъустанди образованидин министр, пара жавабдар, ватанперес инсан Гъажиев Бадавиди авуна. Зи вилликан агалкьунар, илимдин къвалахар фикирда къуна, халкъарин тербиядинни меденият чир хъуни дережа жажун патал, Бадави Саидовича зал аялар патал Дагъустандин медениятдин ва адетрин учебникер гъазурун тапшурмишна.

Мадни лугъуда хъи, "рехъ яхдиз физвайда атлуда, рекъин яргъивилиз яхдиз физвайда дурум гуда". Министр Б.Гъажиева лагъай рехъди фена, са къадар йисара жуван чирвилерни алакьунар желб авуна, къе завай тек са зун автор тир Дагъустандин медениятдин (урус, авар, дарги, къумукъ, лезги, лак, азербайжан, нагъай, чечен, табасаран члаларал), 4, 5, 8-классар патал са шумудра чапдай акъатна, школайриз рекъе тур "Дагъустандин халкъарин меденият ва адетар" твар алай ктабар гъазуриз хъана. Им тек са зи зегъмет туш. Иник заз школадани, университетдани тарсар гайи муаллимрин пайни ква. Им заз вири йисара инсанвилелди къумек гайи, савадлувилин шегъре рехъ къалурай, винидихъ чпин тварар къунвай, чаз фагъумиз, гъавурда тваз, къенидини члуруди кебгишиз, гъахъдини нагъахъди аннамишиз чирай вири муаллимринни алимрин зегъмет я.

Муаллимвал адетдин кеспипуш. Ам виридалай тежрибалу, регъимлу, акъалтлай миъхи ва намуслу, инсанперес пеше я. Риклин сидкьидай чухсагъул кез, зи гъурметлу муаллимар! Амачирбуруз Женнет къисмет хъуй, амайбурухъ - чандин сагъвал, бедендин клубанвал, шад ярги уьмуьрарни, вири халкъдин хатур-гъурмет!

Къе муаллимвиллин рекъе авай студентрихъ, жегъил муаллимрихъ элккъена лугъуз кланзава: эгер кезвиле аквадай, несилриз менфятлу нетижаяр къачуз, гъурмет-хатурдин сагибар жез кланзаватла, къуьне чи миллетдин, Дагъустандин, Урусатдин пешекар муаллимрин тежрибайридай, абуру несилриз тарсар гайи къайдайрилай чешне къачу! Регъимлу крари регъимлу цлрерни ийида. Чанарин сагъвал, риклерин шадвал ва чешнелу агалкьунар хуьрай квехъ! Кез Муаллимрин югъ мубаракрай, гъурметлу газет клелзавайбур, чи миллетдин дамах тир, кеспидиз вафалу муаллимар!

Илимдиз рехъ ачухай зи муаллимар

Инсандин уьмуьрдин бине, яшайиш, ахлакъ, гъевес, халкъ патал менфятлу игътияжар гуьнгъуна твазвайди миллетдиз хас чешнелу тербия я. Дидейрини бубайри, вахарини стхайри, мукъвабуруни чарабуру, жемятдин арифдар агъсакъалри гъар са инсандиз лап аял члалай эгечина уьмуьр амай къван пис-хъсан чирзава, адан инсанвиллин, намуслувилин гиссер гуьнгъуна твазва. Гъа са вахтунда, багъри ксарихъ галаз санал чун инсанвиллин рекъе твазвай пешекарар муаллимар я. Гъар са инсандин, хуьруьн, вири гъукуматдин, чи ватандин бахтлу гележег чпин пешедиз вафалу муаллимрилай аслу я.

"Муаллим! Ихтияр це ви тварцин вилик мет яна икрам ийидай", - лагъанай вичин вахтунда Урусатдин машгъур шаир Н.А. Некрасова. Муаллимвиллин пеше дубнядал виридалайни вилик арадал атай пеше я. Духтурар, агрономар, инженерар, экономистар, юристар ва гъа ик мад пешекарар вири муаллимрин бегъерлу багъдин "емисар" я.

Намуслу муаллимри чпихъ авай чирвилер, чпин вири къувар аялриз бахшзава, абурукай уьмуьрдин гъар са пис-хъсанвиллиз дурум гудай инсанар хкатун патал зегъмет члугъазва. Муаллимдин зегъмет пуларални пишкешрал алцумиз тежедай, эдебдални марифатдал бинеламиш хъанвай, риклин къеняй гъевесламиш хъана члугъазвай зегъмет я.

атдикай, медениятдикай, хайи члалан ва тарихдин девлетрикай аялриз галай-галайвал сугъбетардай. Гъавилляй абуруз ирид хуьруьн аялри клелзавай Шихидхуруьн школада, гъакини вири райондин жемятдин арадани еке гъурмет авай.

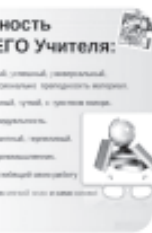
Муаллимвиллин пеше пара четинди ва жавабдарди я. Гъавилляй халис муаллим хъун патал гзаф клелна, чирвилерни алакьунар миллетдин бахтлу гележег туклуьрзавай ватандашрал агакъарна кланзава.

Гъа ихтин муаллимар заз къулан ва члехи классрани хъана. Тарихдин, медениятдин, эдебиятдин къадир чаз школадин директор Алиев Зейнудина, тарихдин муаллим Агъмедов Агъмеда, урус члаланни литературадин къадир - Магъамдаров Шихкерима, Чергесов Магъамедсаида, Ханбалаев Жалалдина, географиядин - Скъев Владимира, физикадин - Дадашев Магъамедгъуьсейна, химиядин - Къазанбеков Гъажибубади, математикадин - Нежведилов Бедуллагъа ва Муслимов Шегъимердена чирна. Лугъун хъи, абуру тарс гайи, 1966-йисуз Шихидхуруьн школадин 10-11-классар куьтягъай

Кавказдин члаларинни литературайрин бинеяр профессорар тир Гъайдаров Ражикина, Гуьлмегъамедов Агъмедуллагъа, Алиев Салава, Абдулатипов Абдулкадира, Мусаев Мегъамедсаида, доцентар тир Алипулатов Максима, Абдулжамалов Надира, Бирембегов Зибиуллагъа, Микаилов Эльдара, Ражабов Малика чирна. Урус члаланни литературадин тарсар алимар ва методистар тир Назаревич Александра, Сивриди Георгия, Судако-

алимар тир Акимов Къурбанан, Аликберов Къалабеган, Цлурмилов Мухтаран гуьзчивилик кваз дигмиш хъана. Абуру вирида зи илимдин алакьунриз вахт-вахтунда кутугай къимет гуз хъана, авай рехъ миллетриз лазим шегъре рехъ тирди субутарна. Нетижада за Дагъустанда сифте яз "Халкъдин педагогика: члалан алатар" (1984), "Халкъдин педагогика: тербиядин алатар, жуьреяр, къайдаяр" (1986), "Дагъустандин халкъарин педа-

АЛИКБЕРОВ КАБИБ

гика" (1992) монографияр кхъена, чапдай акъудна.

Тербиядин месэлайрай Диде-бубаяр патал 10 веси

Нариман МАМЕДОВ, журналист-педагог

1. Жуван аял жув хътинди ва я жуваз кланзавай хътинди хъун гуьзетмир. Адаз вун хътинди ваъ, вич хътинди жез къумек це.
2. Авунвай вири крарай къуьне аялдивай гъакъи истемешмир. Вуна адаз уьмуьр ганва, сагърай лугъун яз, ада ваз вуч хгуда? Ада масадаз уьмуьр гуда, масадани - пуд лагъайдаз. Им инсандин тлебиатдин са къанун я.
3. Къуьзу хъайила тукъуьл фу тлуьн тавун патал аялдилай жуван бейкефвилер ва ажуьгар ападармир. Гъикл лагъайтла, вуна вуч цайитла, гъам экъечда.
4. Аялдин дердийриз винелай килигмир. Уьмуьр гъар садаз вичин къуватриз килигна ганва. Инанмиш хъухъ, аялдиз ам валай тлимил залан туш. Мумкин я, адаз ам валайни залан я, гъикл лагъайтла, аялдихъ тежриба авач.
5. Аялдин намусдик хуькуьрмир!
6. Риклелай ракъурмир, инсандин виридалайни важиблу гуьруьшмишвилер аялрихъ галаз жезвайбур я. Абурул жезмай къван гзаф фикир желб ая, вучиз лагъайтла, аялдин патай вуч гуьзет ийидатла, чаз садрани чир жедач.

7. Жуван аял патал са вуч ятлани килиз акъудиз алакъзаватла, жуваз азаб гумир. Эгер алакъзаватла, амма ийизаватла, азаб це. Риклел хуьх, эгер вири авунваатла, къуьне аял патал бес къадар крар килиз акъуднавач.
8. Аял ви вири уьмуьрдал агъавалзавай зулумкар туш. Ам неинки ви бедендин ва ивидин пай, гъаки уьмуьрди виче яшайишдин цай хуьн ва вилик тухун патал ганвай багъа къаб (чаша) я. Уьмуьрди ваз аялдин яратмишунрин цай хуьдай ва вилик тухудай мумкинвал ганва. Им дидедин ва бубадин гъакъикъи, азад муьгъуьббат я.
9. Чарадан аял клан жез чир хуьх. Жуван аялдиз таклан крар чарадазни садрани ийимир.
10. Гъихътинди ятлани (бажарагъсузди, крар туклуьн тийидайди, члехи хъанвайди), жуван аял клан хуьх. Адахъ галаз хуш рафтарвал авуналди, шадвал ая, вучиз лагъайтла аял - им гъелелиг вахъ галамай сувар я.

Наркотикриз акси яз

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафарова наркотикриз акси комиссиядин нубатдин заседание кьиле тухвана. Идакай чаз Дагъустандин Гьукуматдин пресс-кьуллугъди хабар гана.

Заседание ачухдайла, вице-премьерди алай вахтунда оперативный, гьа гьисабдай яз, жемиятдинни сиясатдин ва яшайишдинни экономикадин гьаларни, гьелелиг четинбуруз амуькьзавайди кьейдна.

- Гьа са вахтунда муниципалитетра оперативный гьалар кьайдадик хьун еке кьуватар серф авун, тахсиркарвилерин вилик пад кьунин карда тешкиллувал, кьвалахдин менфятлувал хкажун истемиззава, - кьейдна ада. - Дагъустандин жегьилрин арада сагълам уьмуьр кечирмишунин жигьетдай таблигъат тухунихъ еке метлеб ава. Наркоманиядин вилик пад кьунин серенжемрин сергьятра аваз кьенин юкьуз кьилин фикир акьалтзавай несилар куьнедин чьуру таьсирдикай хжуддай рекьерикай сад тир санлай гзаф инсанар машгьул жедай спортдин майданар ачухуниз гузва.

Рамазан Жафарова республикадин муниципалитетра жегьилрин крарин рекьай органрин кьвалах активламышун патал серенжемар кьабулун лазим тирди кьейдна. Идахъ галаз алакьалу яз, ада тренерриз ва акьалтзавай несилдиз тербия гунал машгьул жезвай ксариз планрик наркотикриз акси темадай суьгьбетар кутунин, гьакни агьалияр спортдал жезмай кьван гзаф желб авунин тапшуругьарни гана.

Комиссиядин заседанидин членри Дагъустанда яшар тамам таханвайбурун ва жегьилрин арада наркотикар квай затлар чукьлурунин, ишлемишунин ва маса гунин вилик пад кьуниз талуькь месэлаяр, гьакл муниципалитетра наркотикриз акси комиссиядин кьвалахдин менфятлувал веревирдна.

И месэладай РД-дин жегьилрин крарин рекьай министр Камил Саидова геьенш доклад авуна. Ада кьейд авурвал, Дагъустанда жегьилрин арада наркоманиядин, сагъламвиллиз пис таьсирдай затлар маса гунин вилик пад кьун патал гуьгьуьллубурун гьерекартар активнидаказ вилик физва. Алишверидин чкайра, авай малуматралди, наркотикар маса гун дуьздак акьудай дуьшуьшарни хьанва. И завалдиз талуькь яз жемиятдин геьенш кьатарин арада гьавурдик кутунин серенжемар кьиле тухузва.

... 2021-йисуз конкурсрин гьалибчийриз чпин проектар кьилиз акьудун патал 7 миллион манатдилай артух пул гана.

- Кьенин юкьуз гуьгьуьллубурун дестейрин сиягь кардик кузава. Ахтинбуруз республикадин 16 райондани 8 шеьгерда ава. Санлай кьачурла, гуьгьуьллубурун кьадаг 100 агьзурдалай виниз алатнава, - хабар гана министрди.

Мадни малум хьайивал, Дагъустандин жегьилри Вироссиядин, региондин грантар патал конкурсра иштиракзава. Ик, 2021-йисуз гьалибчийриз чпин проектар кьилиз акьудун патал 7 миллион манатдилай артух пул гана. Дагъустандин Кьил С.Меликова вичин Указдалди Республикадин Кьилин грантрин сиягьдик 2022-йис патал жегьилрин сиясатдин хиляй наркотикриз акси проектрин тереф хуьн яз 300 агьзур манатдин кьадаг аваз кьве грант кутунва.

Дагъустандин образованидин ва илимдин министр Яхья Буцаева алай йисуз республикада сагълам уьмуьр кечирмишунин ва наркотикриз акси яз 3 агьзурдалай виниз серенжемар кьиле тухвайди, абур 400 агьзурдалай виниз школьникрини студентри иштираккайди кьейдна. Ада мадни хабар гайивал, Москвадин психоанализдин институтдин бинедаллаз "Трезвая Россия" федеральный проектди арадал гьанвай методикадин кьвалахрикай менфят кьачуналди, мектебра "Уроки трезвости" лишандик кваз наркотикриз акси яз классдин сятар кьиле тухвана.

Эхирдай мярекатдин иштиракчийри Дагъустанда наркотикриз акси комиссиядин заседанидин протоколдин проект рейсадвилелди кьабулна.

Аялзамаз хвена кьанда

Хазран КЬАСУМОВ

Инсан патал виридалайни багьа девлет сагъламвал я. И кар сир туш, виридаз чизва. Медицинадин хилен пешекарри гьисабзавайвал, гьар са инсандин сагъламвиллин кьайгьудани ам гьеле аял яз, дидедин бедендикай хкатай йикъалай хьана кьанда. Зи фикир Стлал Сулейманан райондин педиатр АЛЛАГЬКЪУЛИЕВА Зильфи Рамазановнадихъ галаз и месэладай хьайи ихтилатрини тестикьар хьувуна.

тешкилунин себеб ам я хьи, Дагъустан Республикадин Гьукуматдин кьарардалди ва здравоохраненидин министрдин приказдалди, аялриз рапар ягъиз эгечнава. Чун, гьам медротникар, гьамни дидебубаяр аялдин сагъламвал хуьнин ва мягькемарунин кьайгьуйра бицекдин сифте йикъарилай хьун, аялдиз са варз, пуд варз ва ругуд варз хьайила, рапар ягъун чарасуз герек кар я. Гьайиф хьи, гзаф дидебубайри и кардилай чпин наразивилер кьалурзава. Идалди абур чпин хиве авай жавабдарвал гьисзава. И кар аннамишдайвал зун

сарин яшара авайлани рапар ягъун лазим я.

За ихьтин са мисал гьада. Пуд варз хьанвай са аялдин дидебубади раб ягъун патал за аял дуктурдин патав гьун герек тирдакай хабарна. Аял гьанач. Са тлимил йикъар алатайла, дидедин чаз аялдин гьал пис хьанвайдакай лагьана. Са гуж-баладалди чна ам кьутармишна.

За ихьтин са кардикайни лугьуда. Гьевечлизамаз лазим рапар ягъ тавур аялар я бахчайриз, я школадиз кьабулдач. Вучиз лагьайтла, ихьтин аялар амай бицекар патал хаталу, абур сагълам аял начагьарун мумкин я.

Чи патав колледждик ва я вуздик экечдайла, чеб кьабулзавач лугьуз, атай жегьиларни кими туш. Кьабул тавунин себебни ам я хьи, гьа жегьилриз, абур гьевечли аялар тирла, герек рапар янавачир. Гьа жегьилри чаз минетзава, чпиз аял чавуз рапар янава лагьай справка це лугьуз. Гьелбетда, ахьтин справка чавай гуз жедач.

Аялри хьиз, рапар чьехи яшарин инсанри, иллаки аялриз хурун нек гузвай дишегьлийрини, ягъун чарасуз я. Гьикл лагьайтла, дидедин сагъламвилелай бицекрин сагъламвални гзаф аслу я.

Гьа рапар ягъун лазим, аялар патал гьихьтин азарар хаталу ятла, дуктурри лугьуда. Квевай герек меслятар кьачуз центральный больницадиз, гьамни хуьрера кардик квай ФАП-риз, врачевный амбулаторийриз ва медицинадин пунктариз кьезе жеда. Чкайрал терапевтри кьвалахзава. Абур куь меслячярни я, куьмекчярни, - лагьана дуктурди...

Аялрин дидебубайрихъ галаз ЦРБ-да тухвай гуьруьшда больницадин эпидемиологиядин отделдин заведующийдин куьмекчи Раиса Ламетовадини иштиракна.

Райондин педиатр Зильфи Аллагькуьлиевади чаз лагьайвал, аялриз рапар ягъунин кьвалах хьиз, райондин педиатрди ва маса медротникри аялрин дидебубаяр кьабулунни давамарда.

Зун райондин центральный больницадиз фейи югьни, дуьшуьшдай хьиз, З.Аллагькуьлиевади гьевечли яшарин аялрин дидебубаяр кьабулзавайди, абурухъ галаз аялриз рапар ягъунин месэлайрай суьгьбет тухузвайди хьана. И гуьруьшда зани иштиракна.

Малум хьайивал, алай вахтунда районда гьевечли яшарин аялриз рапар ягъунин кьвалах кьиле физва. Зильфи Аллагькуьлиевади аялрин дидебубайриз авур ихтилатрай са бязи кьейдер чна газет кьелзавайбурун фикирдизни гьизва.

- Гуьрметлу дидебубаяр, - лагьана Зильфи Рамазановнади. - Чна кьезе больницадиз теклиф авунин ва медротникри гуьруьш

аялар патал хаталу са шумуд азардикай, абур уз акси яз рапар ягъунин лазимвилеикай рахада. Мисал яз, верем (чахотка) кьачун. Ам гзафни-гзаф жигерра, ратарра, тутьуьна, кьарабра хер ийидай, гьабур чукьурдай азар я. Бедендин и вири органар сагъбур хьун патал рапар ягъун лазим я.

Столбняк дамарар агаж жез ахъа хъжез, азарлуди гагь кьул хьиз, тьарамариз, ахьайдай пис азар я. За ачухдиз лугьуда: им лап хаталу азар я, адан аксина раб ягъ тавуртла, аял рекьиди.

Дифтерия, полиомиелит ва ихьтин хаталу, чпин аксина фадамаз рапар яна кьанзавай азарар мадни ава. Аялар сагъламбур яз чьехи хьун патал абур уз 12-15 йи-

Абили Центр - Дербентда

Кьагьриман ИБРАГЬИМОВ

Дербентдин кьил Рустамбег Пирмегьамедован иштираквал аваз мукьвара шеьгерда Абили Центр ачухаруниз талуькьарнавай мярекат кьиле фена.

Абили Центр - им еримлу хьун (развитие) пайгардик квачир аялриз куьмек гузвай реабилитациядин центр я. Ина аялриз нетижалу комплексный куьмек гун патал дуктурри, муаллимри, логопедри ва психологири санал кьвалахда.

Им шеьгер патал важиблу вакьиа тирди кьейд авунихъ галаз сад хьиз, Р.Пирмегьамедова центр

ачухуник кьил кутур тешкилатчийриз сагърай лагьана.

- Центр пайда хьуникди начагь аялар авай дидебубайриз регьят жеда, - лагьана ада. - Гила абур уз Махачкьаладиз фин герек амуькьдач ва и карди абур уз чпин вахт кьенятдай, алава харжияр тийидай мумкинвал гуда. Гила аялриз лазим тир терапиядин ва реабилитациядин вири кьвалахар чкадал тамамарда. Заз ина аялрин кьуллугьда акьвазна кьвалахиз гатунзавай дуктурризни пешекарриз сагърай лугьуз кьанзава. Квехъ и регьят тушир кьвалахда анжах агалкьунар хьурай!

Мярекатдин сергьятра аваз мугьманрин арада лотереядин кьайдада сертификатар кьугьвана. Эхирдай аялриз машгьулардай программани тешкилнавай.

91-дав агакьнава

Чи мухбир

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин пресс-кьуллугъди хабар гузвайвал, и йикъара республикадин шеьгеринни районрин медицинадин идарийриз санитариядин 28 машин чара авуна.

Кьейд ийин хьи, цийи машинар "Модернизация первичного звена здравоохранения" программадин сергьятра аваз маса кьачуна. Медицинадин идарийрин кьилин дуктуррин ва улакьар гьалзавайбурув куьлегар вахуниз талуькьарнавай мярекатда РД-дин Гьу-

куматдин Председателдин заместитель Мурад Кьазиева, здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади ва масабур иштиракна.

"Алай йисуз министерстводи маса кьачунавай санитариядин машинрин кьадаг 91-дав агакьнава. Алатай йисуз абур уз кьадагди 117 тешкилна. Дуктурханайра цийи улакьар пайда хьуни республикадин медицинадин идарийрин кьвалах вилик финиз, менфятлуди хьуниз таьсирзава", - лагьана Т.Беляевади.

Лагьана кьанда, винидихъ тьвар кьур программадин сергьятра аваз 91 машин маса кьачуниз 81 миллион манат пул харжнава.

Куь ихтиярар

МФЦ-да ахъайиз жеда

“Россети Северный Кавказ” - “Дагэнерго” филиалдинни Дагъустандин МФЦ-дин арада кутлуннавай икь-рардал асаслу яз, госкүүлугърин центрайра кылдин ксар патал электричестводин лицевой счётар ахъаюнин ва юридический идараяр патал энергиядалди таъмин-арунин икьрарар кутлунунин арзаяр къабулзава.

Сетрик кутун ва электроэнергиядикай къанунлудаказ менфят къачун патал лицевой счётдин нумра къачун чарасуз я, ишлемишзавай ресурсдин гъакъи гъадан бинедаллаз гузва. Лицевой счёт яшайишдин вири чкайриз пулсуздаказ ахъайиз жезва.

Капиталдин гъисабдай

Дидевилин капитал авай хизанривай адан такъатрин гъисабдай кредитдин гъакъи вахуз жеда. И кар патал бязи шартларал амална кланзава. Кылди къачуртла, кредитдин икьрарда “квал маса къачун патал” кхъенваз хъун чарасуз я. Кредит клантла дидедин, клантла бубадин квачихъ къачунвайди хъурай, амма эв-ленмиш хъунин гъакъиндай официальный документ хъун шартла я.

Къейд ийин, 2022-йисуз сад лагъай аялди талуку дидевилин капиталдин пулунин къадар 524,5 агъзур манатдикай ибарат я. Къвед лагъай аялди талукуди - 693,1 агъзур манатдикай. Чир хъун важиблу я хъи, и кве къадар (сумма) санал жем ийизвач. Эгер хизанди сад лагъай аялдин сертификат ишлемишна-ватла, къвед лагъай аялда абуруз алава 168,6 агъзур манат хгуда.

Гегъенш малуматар МФЦ-дин идарайрин пешекар-ривай чириз жеда.

Гзаф аялар авай хизанриз

Ипотекадин бурж вахкун патал государстводин патай 450 агъзур манатдин пулунин такъатар къачуз жедай программа фадлай къуватда ава. Ам гзаф аялар авай хизанриз талуку я. Государстводин патай куьмек гузвай программа кардик хъунин муддат мад са йисан артух хъувунва.

Гила адакай 2024-йисан 1-июлдади кредитдин икь-рар кутлуннавай ва чпихъ 2019-йисан 1-январдиди 2023-йисан 31-декабрдалди пуд лагъай (ва я мадни гзаф) аял хъанвай диде-бубайривай менфят къачуз жеда.

Къейд ийин, и куьмек къачун патал банкуниз фин герек я.

Суал-жаваб

Итимни паб чара хъайила, дидевилин капиталдин такъатар пайзавани? И суалдин жавабни МФЦ-ди раижна-ва: ваъ, дидевилин капитал умуми эменнидик акат-завач ва итимни паб чара хъайидалай къулукъ ам пай-завач.

Месела, эгер дишегълидихъ дидевилин капиталдин сертификат аватла, чара жедай вахтунда итимди-вай такъатрин пай истемизиш жедач. Государстводи ганвай куьмекдин пул харжунин месэла дидеди вичи гъялда.

Эгер, дидевилин капиталдин такъатар ишлемиш-на, квал маса къачунваз хъайитла, итимдиз квалик вичин пайни ква лугъудай ихтияр ава.

МВД-дин хроникадай

Клуьд вацран муддатдин аварияр

Алай йисан 9 вацран муддатда Дагъустанда рекъер-рал 1047 авария хъана, нетижада 217 кас, гъа жерге-дай яз, 21 аялни телеф хъана. Идакай республикадин МВД-дин пресс-күүлугъди хабар гузва.

Улакъар сад-сада акъур 514 дуьшуьшдин нетижа-да 106 кас кьена ва 869-дал хирер хъана. Улакъри инса-нар ягъай 242 агъвалатдин нетижада 43 кас кьена, 207-дал хирер хъана. Хаталу чкайра улакъар дагъарриз аватунин 63 дуьшуьшдин нетижада 17 кас кьена ва 82-дал хирер хъана. Автобусар гъалзавай водителрин тахсир сеbeb яз 16 ДТП арадал атана ва 9 кас телеф хъана, 31-дал - хирер.

РД-дин МВД-дин Госавтоинспекциядин күүлугъ-чийри улакъар гъалзавайбуруз ва яхдиз къекъезвай-буруз рекъерин гъерекатрин къайдайрал амал авуниз эвер гузва.

Малум тирвал, хасаратрин агъвалатар арадал ату-нин асул сеbebар улакъар гъалзавайбуру рекъера гъе-рекат авунин къайдаяр члурунихъ галаз алакъалу я.

“Рекъерин лишанриз фикир тагузвай ва улакъдин йигинвал къадарсуз артухарзавай водителди масад-

бур патал арадал гъизвай хаталувал аннамишун л-зим я. Автомобиль еке хаталувал гъун мумкин тир чешме я, гъавилляй ам гъалунив кевелай дикъетлуви-лелди ва жавабдарвилелди эгечна кланда”, - лагъан-ва МВД-дин пресс-күүлугъдин малуматда.

Къез чидани?

Маврикийдикай итижлу делилар

- Маврикий республика Индиядин океанда авай, Кыблепатан Африкадин островдин государство я. Уьлкведин умуми майдан 2040 квадратный километр-дикай ибарат я. Ана 1 миллионни 260 агъзурдалай гзаф инсанар яшамиз жезва.

- Маврикийда эвелдай инсанар авачир, юкьван асиррин девирда аниз арабар фена. Сифтедай абуруз островдиз «Дина Аrobi» твар гана.

- И уьлкведин пул маврикийдин рупия я.

- Маврикийда официальный члалар авач. Агъ-лийри креольский члалан чкадин нугъат ишлемишза-ва. Гзафбур ингилис ва френг члаларални рахазва.

- Маврикий республика гъа и твар алай остров-дикай, гъакни Родригесдикай, Агалегдикай ва Сен-Брэндон архипелагдикай ибарат я.

- Са девирра европавийриз Маврикийда хуьрун майишат еримлу ийиз клан хъана, амма къати гарари вири зегъметар тахъай мисалзавай. Ана жезвай пехъи гарариз анжах шекердин нацларивай дурум гуз жезва. Гъавилляй хуьрун майишатдин чилерин 90 процент шекердин нацлар гъасилуни рекъе ишлемишзава.

- Маврикийдин са пай агъалияр индуизмдал амалзавайбур я.

- И уьлкведа гъар вад лагъай дишегъли ва гъар цуд лагъай итим савадсуз я.

- Маврикийдин агъалийрин саки къудай пуд пай Индиядай атайбурун несилар яз гъисабзава.

- Халкъдин къадар артух хъунин жигъетдай Мав-рикий зайиф я - пуд йисан муддатда 1% хкаж жезва.

- Мадагаскардинни Маврикийдин арада 900 километрдин мензил ава.

- Маврикийда са университет ава. Ам уьлкведин меркез Порт-Луи шегерда кардик ква.

- Уьлкведин агъалийрин умуми къадардикай 40 процент меркезда яшамиз жезва.

- Маврикийдин вири телеканалар ва радиостан-цияр государстводинбур я.

- Са мус ятлани Маврикий остров Франциядинди тир, ахпа Англиядинди хъана. 1968-йисуз аслу тушир уьлкве хъиз тистикъарна.

- Маврикийда январдизни февралдиз гъава ви-ридалайни чими жеда, июлдизни августдиз - вирида-лайни меки.

- Агъалийрин рикл алай спортдин жуьре футбол я.

Уьлкведа ва дуьньяда

Жаваб агакьна

Крымдин муькъвел теракт тешкилайдалай къулукъ 2 югъ алаятайла, Россияди Украинадин инфраструктурадин объектриз ягъунар къуна.

10-октябрдиз РФ-дин оборонадин министерстводи малума-райвал, яргъал мензилдин макъсатдив дуьм-дуьз агакьардай вини дережадин яракьрин куьмекдалди Украинадин военный, алакьадин ва энергетикадин объектар яна. Кылди къачуртла, Киевда, Одессада, Львовда, Днепрпетровскда, Ивано-Фран-ковскда, Тернопольда, Харьковда, Киевдин, Житомирдин, Пол-тавадин областра ва масанра хъиткьунунар арадал атана.

И юкьуз ПВО-дин куьмекдалди пилот галачиз лув гудай ру-гуд аппаратни тергна.

Сабур акъалтIнава

Госдумадин Председатель В.Володина вичин телеграм-ка-налда къейднавайвал, муьквал-муьквал Запорожьедин ва Курскдин атомдин электростанцийрин кар алай чкаяр ягъунал-ди, Украинадинни Россиядин мулкара жемиятдин деятелар тер-гуналди, Крымдин муьгъ хъиткьинаруналди, Киевдин режим тер-рориствилдинди хъанва.

“Зеленскийдин гъерекатри асул гъисабдай адан миллетбаз-виллин сиясатдин залуквиле авай Украинадин халкъ азабрал гъа-на”, - кхъенва В.Володина вичин “Сабурдин къаб къадардидай артух ацанва” къил ганвай къейдера.

Терактар къиле тухунин буйругъар гузвай Украинадин прези-дент ада дуьньядин террористрин жергеда тунва. Зеленский-дин режимдин тереф хуьзвай Рагъаклидай патан сиясатчийри терроризмдиз къаюмвалзава.

Магълубвал яз гъисабзава

НАТО-дин генсек Й.Столтенберга малумарнавайвал, Рос-сиядихъ галаз авай къалмакъалра Украина магълуб хъайитла, им неинки Украина, гъакл НАТО патални магълубвал жеда. “Чун патал Украина гъалиб хъун важиблу я”, - лагъана ада. Идакай “Новости” РИА-ди хабар гузва.

Столтенберга гъеле 2014-йисалай Украинадин тереф хуьз-вайдакай, Россияди СВО къиле тухунин эгечлайдалай къулукъ военный жигъетдай Украинадиз гузвай куьмек гзаф къадарда артухарайдакай ихтилатна.

РФ-дин Хатасузвиллин Советдин председателдин заместит-ель Д.Медведева къейд авурвал, Столтенберга НАТО-ди Рос-сиядихъ галаз женг члуьгъазвайди ачухдаказ хиве къуна.

Мад секинзавач

Эрменистандин оборонадин министерстводи малумарнавай-вал, 10-октябрдин ийфен вахтунда Азербайжандин яракьлу къу-ватри часпардин патав гъай Эрменистандин терефар жуьреба-жуьре яракьрай яна. Оборонадин министерстводин векил А.То-росьянан гафар “Новости” РИА-ди раижна.

Къейдзавайвал, яракьралди жаваб хгунин нетижада цлай гу-нин гъерекатар акъвазна. Эрменистандин патай хасаратви-лер хъайибур авач. Эрменистандинни Азербайжандин арада авай часпардал гуьлле гу-нин женгер муьквал-муьквал къиле физва. Идалай вилик 13-сентябрдизни сада-садаз цлай ганай. А члавуз кве терефдини аскерар телеф хъайидакай малу-марнай.

Чинебан мергьяматлувал

“Новости” РИА-ди хабар гузвайвал, малум тушир мусурман-ди Набережные Челны шегерда эцигзавай мискиндин счётдиз 30 миллион манат пул янава.

Чкадин имамди къейд авурвал, им икьван члалалди тахъай хътин вакъиа я. Вич малумар тавур мергьяматлу мусурманди ракъурай такъатрихъ мискиндин пуд къуба туькьурдайвал я.

Тимил хъанва

Уьлкведин Роспотребнадзордин пресс-күүлугъди малу-марнавайвал, Россияда ковиддик начагъ жезвайбурун къадар эхиримжи пуд гъафтеда агъуз аватнава.

Къейдзавайвал, алаатай гъафтедин делилрив гекъигайла, на-чагъ жезвайбурун къадар 39,3 процентдин тимил хъанва.

Сбербанкди тагъкимарзава

“Новости” РИА-ди раижнавайвал, Сбербанкди тапан кагъаз-рихъ галаз алакъалу телефонрин цлийи жуьредин лутувилкай агъалийриз виликамаз хабар ганва.

Члуру ниятар авайбуру жуьреба-жуьре онлайн-сервисрин тварарихъай аккаунт агалунин къурхуяр гузвай чарар ракъурза-ва: “Шаглу гъерекатар сеbeb яз, куь аккаунт агалда. Куьмек гу-дай къуллугъдиз зенг ая”. Ихътин малумат-къурху ракъурунал-ди, лутуйри агъалияр телефондай рахуниз мажбурзава. Чарче къалурнавай нумрадиз зенгайла, “чулав сиягда” гъат тавун па-тал лутуйри агъалийривай банкунин картадин делилар хабар къазва ва пул ракъурун тлалабзава. Члалахъардай жуьреда их-тилатайтлани, банкунин пешекарри лутуйрин гафар гъисаба къун тавун герек тирди тагъкимарзава. Ихътин дуьшуьшра агъалий-ривай Сбербанкдин официальный сайтда къалурнавай нумра-диз зенг ийиз жеда. Амма чара ксариз картадин делилар садра-ни раиж тавун теклифзава.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 17-октябрь

РГВК
07:00 Новости Дагестана
08:05 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Даг.
08:07-08:10 Вести-Даг.
08:35-08:41 Вести-Даг.

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых
фонарей». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.55 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.20 Д/ф «Свадьба в Ма-
линовке». (12+).

ЗВЕЗДА

05.15 Х/ф «Дружба особобо
го назначения». (16+).

саласа, 18-октябрь

РГВК
07:00 Время новостей Да-
гестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Даг.
08:07-08:10 Вести-Даг.

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых
фонарей». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовер-
шеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.15 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Под прикрыти-
ем». (16+).

арбе, 19-октябрь

РГВК
07:00 Время новостей Да-
гестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Даг.
08:07-08:10 Вести-Даг.

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых
фонарей». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовер-
шеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.15 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Под прикрыти-
ем». (16+).

хемис, 20-октябрь

РГВК
07:00 Новости Дагестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Даг.
08:07-08:10 Вести-Даг.

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых
фонарей». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовер-
шеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.15 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

05.30 Т/с «Под прикрыти-
ем». (16+).

жумья, 21-октябрь

РГВК
07:00 Новости Дагестана
07:20 Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).

РОССИЯ 1

07:35-07:41 Вести-Даг.
08:07-08:10 Вести-Даг.
08:35-08:41 Вести-Даг.

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
09.00 "Давай разведемся!". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.20 "Петровка, 38". (16+).
08.35 Х/ф "Танго для одной". (12+).

ЗВЕЗДА

06.05 Х/ф "Блондинка за углом". (12+).
08.10 Х/ф "Тень у пирса". (12+).

киш, 22-октябрь

РГВК
07:00 Новости Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке «Халк ва заман» 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро".
09.00 "Умницы и умники".
09.45 "Слово пастыря".

РОССИЯ 1

08:00 Местное время. Вести-Дагестан
08:20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.
05.00 "Утро России". Суббота.

НТВ

05.15 Слето в СССР. (12+).
06.00 Т/с "Инспектор Купер". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Т/с "Сваты". (16+).
10.00 Мелодрама "Ищу тебя". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 Х/ф "Колдовское озеро". (16+).
07.35 "Православная энциклопедия". (6+).

ЗВЕЗДА

05.40 Д/ф "Фронтные истории любимых актеров".
06.20 Х/ф "Иван да Марья".

гьяд, 23-октябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.30 Х/ф "Вопреки всему".
06.00 Новости.
06.10 Х/ф "Вопреки всему".

РОССИЯ 1

05.35 Х/ф "Весомое чувство". (12+).
07.15 "Устами младенца".

НТВ

05.05 Т/с "Инспектор Купер". (16+).
06.40 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Т/с "Сваты". (16+).
09.00 Мелодрама "Хроники измены". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.55 Х/ф "Молодая жена".
05.25 "Московская неделя".

ЗВЕЗДА

07.05 Х/ф "Морской характер". (12+).
09.00 Новости недели с Ю. Подкопеевым. (16+).

КУЛЬТУРА 17-23 - ОКТЯБРДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..."
07.05 Невский ковчег.

АРБЕ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 XX век.

ХЕМИС

06.35 "Пешком..."
07.05 Легенды мирового кино. А. Хохлова.

ЖУМЬЯ

06.35 "Пешком..."
07.05 Легенды мирового кино. В. Петров.

КИШ

06.30 "Генри Лонгфелло "Псалом жизни".
07.05 М/ф: "Каштанка", "Мойдодыр".

ГЪЯД

06.30 М/ф "В ранге горит огонь".
06.55 Х/ф "Приключения Буратино".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»

Дин

Вучиз закат гун важиблу я?

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

(Эвел - 40-нумрада)

Закатдикай авай жемятлухдин менфятар

5. Дугьриданни, закат гуна мал-девлет бул хьун ва виринар чуклун ава. Гьакьикъатдани, мал харж, пай авурла, адан гьал (рекьер, мумкинвилер) гегенш жезва ва адакай гзаф инсанри менфят кьачузва, ам анжах девлетлуурин гьиле амукьна, кесибриз адакай са шейни тежедай гьалдин чкадал.

Закат гуникай авай вири и менфятри закат гун важиблу ва чарасуз кар тирди кьалурзава (кьилди гьар са инсан ва эл-жемьатни хьсанарун патал). Дугьриданни, пак я Аллагь - Вири Чидайди, Гзаф Камаллуди!

Закат кьуд жуьре малдилай гун лазим я:

1. Кьимет яз гузвай шейэрилай: кьизил, гимиш ва пул.
2. Мал-лапагдилай: девеяр, калер, хипер.
3. Чилий экьечизвай затларилар: те-хилар (кьуьл, мух), емишар, мяденар.
4. Алишверишдин метягьрилай (алвердиз гьазурнавай затлар).

Кьизилдилай гузвай закат

Эгер кьизилдин кьадар 20 динардив (кьизилдин пул) агакьнаватла, адалай закат гун важиблу жезва. Эгер 20-далай артух хьайитла, авай кьадардин 40 паюникай са пай закат яз гана кланда. (Динардив кьизилдин са мискьал заланвал ава. Са мискьал чи девирда 4,25 грамм я).

Мисал яз, 20 динар 85 грамм кьизил жезва, (20x4,25=85 грамм). Яни инсандихь 85 грамм ва я адалай артух кьизил аваз хьайитла, адалай 1/40 пай (ва я 2,5%) закат гана кланзава.

Гимишдилай гузвай закат

Эгер гимишдин кьадар 200 диргемдив (гимишдин пул) агакьнаватла ва адалай артух хьайитла, гимишдилай закат гун ферз я. 200 диргемдин заланвал гимишдин 595 граммдиз барабар я. Адалай гана кланзавай закатдин кьадар 1/40 пай (ва я 2,5%) я.

Пулдилай гузвай закат

Инсандихь авай пул я кьизилдиз, я та-хьайитла, гимишдиз элкьуьрна кланда. Кьизилдин нисабдин кьадар, чна винидихь кьейд авурвал, кьизилдин 85 граммдиз барабар я. Михь кьизилдин 1 граммдин кьимет алай вахтунда, месела, 4300 манат ятла, чна нисабдин кьадар (85 гр) кьизилдин 1 граммдин кьиметдиз (4300 м) зарбзава: (85x4300=365 500 м). Яни, низ 365 агьзур манатдилай артух пул аватла (квалле, банкда...) ва гьа кьадар тимиш тежез са йис алатнаватла, адалай 1/40 пай (ва я 2,5%) закат гана кланзава. Маса гафаралди лагьайтла, авай пулуни кьадардин 40-ай 1 пай (ва я гьа кьадардин 2,5%) закат гана кланзава. Мисал яз, 400 агьзур манатдилай 10 агьзур манат закат гана кланзава, 1 миллион манатдилай - 25 агьзур манат. Эгер инсандихь кьизил нисабдилай (85 гр) ва пулни 365 агьзурдалай тимиш аваз хьайитла, а члавуз ам патал закат гун важиблу туш.

Дишегьлийри алукизавай (кьизилдин ва я гимишдин) безекрин (зинетрин) заланвал нисабдив (кьизилдин 85 гр ва я гимишдин 595 гр) агакьнаватла ва абур аваз йис алатнаватла, а члавуз абурлавай закат гана кланзава. Безекар кьве жуьре ава: гьар юкьуз алукизавайбуру ва йиса садра-кьведра алукизавайбуру. Гьар юкьуз алукизавай безекрилай закат гунин патухай алимрин арада кьве фикир (кьарар) ава: садбуру ахьтин безекрилай закат гун герек авач лугьузва. Муькуь паюни гьабурлауни закат гун ферз тирди тестикьарзава - кьизил-гимишдин закатдин гьакьиндай атан-

вай делилар умумибур тирвилляй. Гьавилляй игьтиятвалун яз гьабурлауни закат гун лазим я.

Алишверишдин (алвердин) закат

Алишверишдин затларик акатзава: квалер, чилер, гьайванар, тлуьнар-хьунар, алатар, метягьар - эгер инсанди абуралди алвер ийизватла.

Алишверишдиз гьазурнавай метягьрин кьимет нисабдив агакьайла ва адалай кьулукь са йис алатайла, абурлавай закат гун важиблу я. Са йис алатайла, авай вири метягьрин кьимет акьудна, адакай 1/40 пай закат гун лазим я.

Закат низ гуда?

Закатдиз лайихлу (ам кьачуна кланзавай) 8 жуьре ксар ава. Абурни Аллагь-Таладин келимада (Кьурьандин аятда) кьалурнава (9-сура, 60-аят, мана): **“Ферз тир садакьяр (закатар) талукь я: анжах факьирриз, кесибриз, а кардал квалхзавайбуруз (закатар квалхзавайбуруз), чпин риклер (куьне Исламдихь) желб ийизвайбуруз (вичи цийиз дин кьабулнавайдаз ам мягькемарун патал ва я вичи Исламдихь майилвална ва адакай мусурманриз еке хийир жедайдаз, вичелди мусурманрилай са пис кар алуд жедайдаз), луклар азад авунин карда, буржара авайбуруз, Аллагьдин рекье (жигьаддиз) ва (сеферда) авай касдиз (пул гьумачиз кваллиз хьфидай мумкинвал авачирбуруз), Аллагьдин патай тир ферз яз. Аллагь Вири Чидайди, Камаллуди я!..”**

Чна хьсандиз фикир гайила якьин жезвайвал, и муьжуьд жуьредик акатзавай ксарин арада чеб закатдихь муьгьтежбуруни ава, чпихь мусурманар муьгьтеж тир ксарни. Гьа и делилди чаз закат гун важиблу авунин гьикмет (камаллувал) кьалурзава. Дугьриданни, закатдикай авай камаллу себебрикай сад диндар ва адалатлу жемятлух туйкьурун я - чпи чеб тамардай ва барабар (сад) ийидай. Гьакьикъатда Исламди мал-девлетдин ва чеб малдихь галаз алакьалу тир инсанрин хийирриз талукь крарин гьакьиндай гьич кьайгьусузвалнавач. Гьакьни мискь ва шкьакь чанариз чпин мискьвилени гьевесра гьуьрийат (азадвал) тунвач. Чир хьун герек я, закат гун - зурба хийирдихь рехь кьалурзавай, умьметрин гьал дуьзарзавай ва хьсанарзавай кар я!

Закат кьаза хьувун

Ахьа хьайи йисарин закатар хгун важиблу кар я, вучиз лагьайтла, закат Аллагьдин вилик инсандал алай бурж я.

Инсан кьейила, эгер адал (закатдин, гьаждин ва я инсанрин вилик) буржар аламаз хьайитла, дугьриданни, а буржар, кьейи касди вичелай кьулукь тунвай малдикай (ирсиникай) адан веси кьилиз акьуддалди ва адан ирс варисриз пайдалди, адан варисри вахкана кланда.

Чан аламай инсанри (мусурманри), чеб акьулбалугьвилени яшдив агакьайла (15 йисалай), ферзер кьилиз акьуд тавуна, кьуьзуь хьайила, диндин ферзер кьилиз акьудиз (ада ийиз) башламишнавай (яни нихь алатай йисара ахьайнавай кларин, северин, закатдин кьазаяр аватла) ксар, саки вири алимри лугьузвайвал, кьаза хьувун лазим я, вучиз лагьайтла, абур вири Аллагьдин вилик хиве амай буржар я.

Кьейд авун лазим я, эгер инсан вилик йисара имансуз тиртла (атеист яз), ахьтин касди, туба авуна, иман гьайи члавуз (келима-шагьадат лагьана, Исламдин дестекар кьилиз акьудиз башламишайла), адан тубади (Ислам кьабулуну) виликдай хьайи вири крар багьишламишзава. А касдиз ахьа хьайи ферзер кьаза хьувунин лазимвал авач, вучиз лагьайтла, гьадисда лагьанвайвал, Ислам кьабулуну адалай вилик хьайи крар багьишламишзава.

(КьатI ама)

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кьхьихь.

Спорт

Футбол. Вилик тухунин рекьер

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикьара Москвада Дагьустандин Кьил Сергей Меликова ва Россиядин футболдин союздин (РФС) президент Александр Дюкова республикада футбол вилик тухуниз талукь месэляяр веревирдна. Идакай региондин Кьилин пресс-кьуллугьди хабар гузва. Гуьруьшда РД-дин физический культурадин ва спортдин рекьяй ми-

нистрдин заместитель Будун Будунова, Махачкьаладин “Динамо” ФК-дин (футболдин клубдин) президент Гьажи Гьажиева ва Дагьустандин Халкьдин Собраниндепутат Муслим Гьиндиевани иштиракна.

Терефри - Россиядин футболдин союзди, РФ-дин спортдин министерстводи, Дагьустан Республикади ва региондин футболдин союзди - 2030-йисалди Россияда футбол вилик тухунин милли стратегия ва

«Спорт - уьмуьрдин норма» федеральный проект кьилиз акьудунин сергьятра аваз 2021-йисуз, кьуд падни рази хьуналди, кьабулай икьрар кьилиз акьудун веревирдна.

Икьрарда клубрин футбол вилик тухун, спортдин объектралди таъминарунин дережа хьсанарун, футболдал ара датлана кьугьвазвай агьалийрин кьадар артухарун кьалурнавай. Мадни аялрин ва жаванрин футболдиз талукь месэляяр кьилди-кьилди веревирдна. Алай йисуз республикада кьиле тухвай школайрин футболдин лигадин сад лагьай турнирда Дагьустандин 274 школада чирвилер кьачузвай 150 агьзурдалай виниз жаванри иштиракна. Финалдин сергьятра аваз СССР-дин ва Дагьустандин хьянавай командайрин ветеранрин кьугьунни кьиле фена. Региондин Кьили цийи сезонди и турнирда 500-далай виниз школайри иштиракдай лагьана. Идалайни гьейри, студентрин лигани, ана вузра келзавай агьзурдалай виниз жегьилри иштиракна, кьиле фена. Республикадин футболдин федерацияди “Динамо” академиядихь”, РДЮСШ-дихь, гьакьни спортдин са жерге тешкилатрихь галаз саналди яшарин жуьреба-жуьре категорирай йиса 50-далай виниз аялрин арада турнирар кьиле тухузва.

Гуьруьшдал Дагьустанда гележегда РФС-дин Вирироссиядин (региондин) центр эцигунин тема кьилиндаз элкьвена. 2022-йисан эхирдалди ам эцигун РФС-дихь, РД-дин футболдин федерациядихь ва Дагьустандин физический культурадин ва спортдин министерстводихь галаз санал гьалунин кьарардал атана.

Игитдиз бахшнавай турнир

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

Са шумуд югь идалай вилик Ахцегь районда “Сад тир Россия” партиядин куьмекни галаз Россиядин Игит Нурмегьамед Гьажимегьамедован экуь кьаматдиз бахшна азаддаказ кьуршахар кьунай (2006-2007 ва 2008-2009-йисара дидедиз хьайибурун арада) республикадин турнир кьиле тухвана. Ана республикадин шегьеррайни районрай тир 150-далай виниз жаванри иштиракна.

Акьажунар ачухуниз талукьарнавай мярекатдал рахадайла “Сад тир Россия” партиядин кьадар отделенидин исполнительный секретарь Гьалиб Агьмедова жаванрихь агалкьунар хьун алхишунихь галаз сад хьиз, Нурмегьамед Гьажимегьамедов хьтин кьегьалар анжах несилрин арада сих алакьа авай, дагьвийрин пак адетрал кьелвай амалзавай, чьехиди-гьвечлиди чидай гуьрметлу хизанрай акьатзавайди, Игитди Россиядин ва Дагьустандин ислягь гележег патал вичин чан кьурбанд авурди кьейдна.

Турнирда гьалиб хьайи спортсменрин арада Стал Сулейманан райондин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй Комитетди рекье тунвай командадик кьвай Агьмед Абдуллаев (48 кг) ва Агьмед Велиметов (55 кг) 1-чкьайриз лайихлу хьана. Ислам Рамазанова ва Назим Келбьялиева (кьведани 52 кг заланвал авайбурун арада) 3-чкьаяр кьуна.

Гьалибчийриз ва призерриз медалар, грамотаяр, кубокар ва пулдин пишкешар гана.

Райондин кьвенкьвечивал

КЬЕЗИЛ АТЛЕТИКА

Стал Сулейманан райондин администрациядин пресс-кьуллугьди хабар гузвайвал, и йикьара Кьасумхьуьруьн 1-нумра-

дин юкьван школадин гьаятда кьезил атлетикадай райондин кьвенкьвечивал патал акьажунар кьиле фена. Райондин образованидин управленидин куьмекни галаз райадминистрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй Комитетди (директор - Чингиз Абдулмежидов) тешкилнавай спортдин и серенжем кьураматдин кьушунрин йикьаз талукьарнавай.

Санлай кьачурла, акьажунара 60-далай виниз рушарини гадайри чпин алакьунар ва устадвал кьалурна. Гьалиб хьайибурув комитетдин директорди кубокар, медалар ва грамотаяр вахкана.

“Лезги газетда” диндин пак кьхьинар жезва. Гьавилляй ам чиркин чкайрал гадарун кьадагьа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвилин ва керчек-
вилин патяхъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6352

Г - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Риклера амуькьда

Хазран КЪАСУМОВ

Стал Сулейманан район-
дин Цийи поселоқдин юкъван
школада Украинада кыле физ-
вай махсус серенжемда телеф
хъайи Аллаудин Бабаеван ва
Арсен Гъабибован тварар эбе-
ди авунин мураддалди мемо-
риалдин къулар ачухуниз та-
лукъ мярекат кыле фена. Ана
къегъал рухвайрин багърийри,
муьква-къилийри, Стал Сулей-
манан райондин къил Саид
Темирханова, адан заместитель
Лацис Оружева, жемиатдин ха-
тасузвал хуьнин рекъай замест-
итель Абуталиб Фатулаева,
райадминистрациядин маса
къуллугъчийри, школадин му-
аллимри ва къелзавайбуру иш-
тиракна.

Мярекат С. Темирханова
ачухна:

- Гуьрметлу юлдашар, къе-
гъал рухвайрин багърийр ва муь-
ква-къилийр! Телеф хъайидалай
гуьгуьниз "Жуьрэтлувилай" ор-
денриз лайихлу хъанвай къегъал
рухваяр чи игитар я. Абуру Рос-
сиядин аслу туширвал, Донбас-
дин агъалийрин ислягъ гележер
патал чпин чанар къурбанд аву-
на, Ватандин вилик чпин пак бур-
жи намуслудаказ ва жуьрэтлу-
даказ къилиз акъудна. Ихътин
къегъал рухваяр тербияламышу-
най за абурун диде-бубайриз ри-
кин сидкъидай аферин лугъуза.

Мярекатдал рахай Стал Су-
лейманан ва Къурагъ районрин
военный комиссар Райзудин Же-
нетова, муаллимри, классрин ру-
ководителри къегъал рухвайрин
экуь къаматар рикел хкана.

Малумат

ИГРАМИ ВАТАНЭГЪЛИЯР!

Алай йисан 26-октябрдин нисинин сятдин 2-даз Махач-
къалада, Р.Гъамзатован тварцихъ галай милли ктабханада, шайр
Къуьчхур Саид дидедиз хъайидалай инихъ 255 йис тамам хъу-
низ талукъарнавай мярекат кыле фида.

Мярекатда чи халкъдин интеллигенциядин векилри, Къибле-
патан Дагъустандин районрин кыле авайбуру, лезги члалан му-
аллимри, ашукъри ва шииратдал рикл алай ксари иштиракда.

Чна ашкъи авай вирибуруз и мярекатдиз атун теклифзава.
Куьн атуь, рагъ атуь!

АДРЕС: Махачкъала, Р.Гъамзатован проспект, 43.

ТЕШКИЛАТЧИЯР

"Лезги газетдин" редакция-
дин коллективди Дагъустан-
дин Гьукуматдин Председа-
телдин заместитель Нариман
Шамсудинович Абдулмута-
либоваз играми езне (вахан
уьмуьрдин юлдаш)
Эдик МИРЗЕХАНОВ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз башсагълугъвал гузва.

Стал Сулейманан район-
дин администрациядин векил-
ри Дагъустандин Гьукуматдин
Председателдин заместитель
Нариман Шамсудинович Аб-
дулмуталибоваз играми езне
(вахан уьмуьрдин юлдаш)
Эдик МИРЗЕХАНОВ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз башсагълугъвал гузва.

Мегъарамдхуьруьн район-
дин Советский хуьре яшамиш
жезвай Мегъамед Къужаеван
хизанди
Мамед Межидович
ИСМАИЛОВ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз адан хизандиз, муьк-
ва-къилийриз ва вири къуруш-
вийриз башсагълугъвал гузва.

Азаев Жабира Чернобыл-
дин мусибатдин активный иш-
тиракчи
Алхас Сейфуллагович
ЭСКЕНДАРОВ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз, дериндай хажалат
члугунивди, адан хизандиз,
муьква-къилийриз башсагъ-
лугъвал гузва.

Къурушрин хуьре яшамиш жезвай Къазиев Гъажи муаллим-
дин хизанди ДСУ-да плановый отделдин начальниквиле
къвалахай, Чернобылдин мусибатда иштираккай запаса авай
офицер, бажанак

Алхас Сейфуллагович ЭСКЕНДАРОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, муьква-
къилийриз ва ярар-дустариз, дериндай хажалат члугунивди, баш-
сагълугъвал гузва.

Стал Сулейманан райондин Зизикрин хуьруьн юкъван мек-
тебдин муаллимрин коллективди Седредин Имирсултановичаз
играми буба, Гуьзел Мирзекъулиевнадиз апай, вири муьква-къи-
лийриз

Имирсултан Алисултанович ХИДИРОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Подписка - 2023

Хайи члал хуьз...

Играми ватанэглияр! 2023-йис патал куь рикл
алай изданияр кхьидай вахт алуькьнава

"Лезги газет" вилик йисара
хъиз, къведай йис патални почта-
дин алакьадин отделенийрай ва
"Дагпечатдин" киоскрай кхъиз
жеда. 2023-йис патал хайи члал
лакьатзавай газет кхьинин
къимет шазандалай хкаж хъан-
ва. Почтадин алакьадин отдел-
нийрай **йис патал - 935 манат-
ни 94 кепекдихъ, зур йис патал
515 манатни 28 кепекдихъ** кхъиз
жеда. Киоскрай кхьинин къимет
дегиш хъанвач: **йис патал шаз
хъиз, цини - 456 манат, зур йис
патал 228 манат** я.

Рикел хкин, Къиблепатан Да-
гъустанда "Дагпечатдин" киос-
кар Ахцега, Мегъарамдхуьре,
Къасумхуьрел, Белижда, Дер-
бент ва Дагъустандин Огни ше-
гъерра кардик ква.

Са кар мадни къейд ийин:
"Лезги газет" Урусатдин почтадин
официальный сайтдаини (ссылка -
<https://podpiska.pochta.ru/>)
кхъиз жезва, анжах - Дагъустан-
диз. Мисал яз, Москвада, Тюмен-
да ва я къецепатан са уьлкведа
авай ватанэглидивай винидихъ
къейднавай сайтдиз гъахъна,
"Подписка онлайн" разделда, ин-
дексрин куьмекдалди (йис патал
- ПП200, зур йис патал - ПП171)
"Лезги газет" жагъурна, Дагъус-
танда яшамиш жезвай вичин муьк-
ва-къилийриз газет кхъиз жеда.

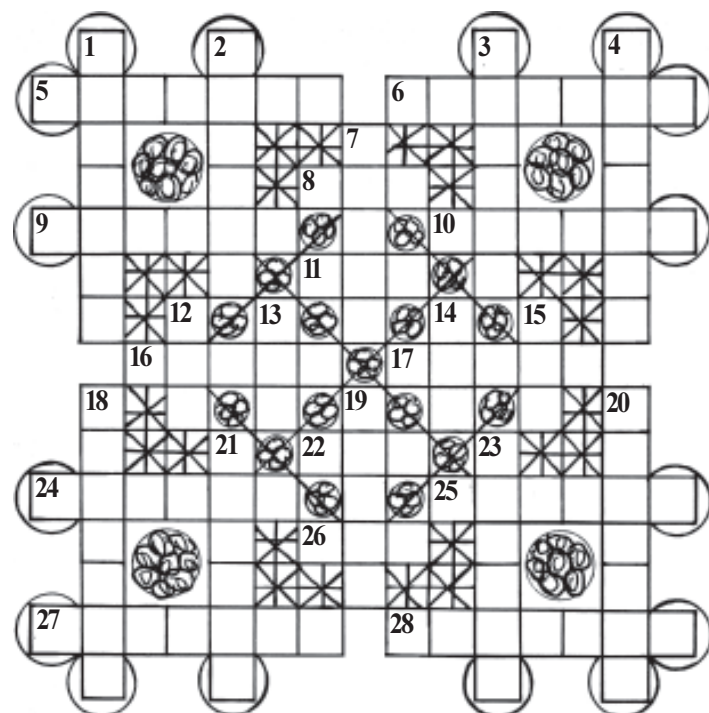
Дагъустандилай къецепата
яшамиш жезвай стхайривайни
вахаривай газет анжах электрон-
ный къайдада (ПДФ-форматда)
къелиз жеда. И къайдадикай мен-
фят къачун патал "Лезги газет-
дин" сайтда онлайн-подписка
(**йис патал - 350 манат**, ссылка
- <https://lezgigazet.ru/podpiska>)
авуна къанзава. Къейд ийин хъи,
йисан гъисаб подписка авур
йикъалай гатлунзава. Эгер куьне,
мисал яз, онлайн-подписка алай
йисан ноябрдин вацра авуртла,
2023-йисан ноябрдин вацра под-
пискадин вахт куьтягъ жеда.

Вилик йисара хъиз, цини ре-
дакцияди "Лезги газет" - гъар са
къвализ" серенжемни кыле туху-
да. Адан куьмекдалди мумкин-
вилер авай ватанэглийривай
чпин хайи районриз, хуьрериз,
яшлугуьруз, дарда авай хизанриз,
мектебра къелзавай аялриз милли
члаллакьатзавай газет кхъиз же-
да. Мергъяматлу и серенжемда
иштиракиз ва 2023-йис патал "Лез-
ги газет" кхьиниз талукъ суалар
гуз къанзавайбурувай чухъ галаз
телефондин **8-928-584-16-72**
нумрадин куьмекдалди алакьа-
диз экъечлиз жеда.

Играми стхайрин вахар! Ша-
чна вирида "Лезги газет" кхьин!
Ам куьне хайи члал хуьник ку-
тазвай пай хъурай!

Кроссворд

Туькьурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 5. Чарадакай члурукла рахадаиди. 6. Туьквен. 8.
Чулуав хал, тлур. 9. Куьлуь дердийра ишлемишдай, зунжурдин гъал-
къаяр хътин тадаракар. 10. Илифнавайди. 11. Хесет. 16. Хъицикъди-
кай цванвай партал. 17. Лезги са ансамбль. 22. Туьуниз герек алат.
24. Вагърам, гъвар. 25. США-дин 39 лагъай президент. 26. Чатухъан-
дин алат. 27. Чурчул. 28. Чехи хуьрерикай чара хъана, аранра ку-
тунвай хуьрер.

ТИК ЦАРАРА: 1. СССР-дин халкъдин артист, зегъметдин Игит. 2.
Яд цадай къаб. 3. Къватл хъувун. 4. Пахлахан. 7. Лезги хуьр, ракъун
рекъин станция. 12. Кицин "гъил". 13. Дерт. 14. Куьлуь марф. 15.
Хипен бала. 18. Бегъем тушир. 19. Лезги райондин са центр. 20. Лите-
ратура. 21. Къайда, тегъер. 23. Чан-рикл авун.

"ЛГ"-дин 40-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Адалат. 4. Ибадат. 8. Турус. 12. Акла. 13. Мел. 14. Чаракунар.
16. Ижара. 18. Араба. 19. Карван. 21. Хурнаш. 24. Леколка. 25. Фитнечи. 27. Галгам.
29. Адават. 31. Акъраб. 33. Авара. 35. Эллик. 36. Хушмензил. 37. Нуькл. 39. Сев.
40. Лиген. 41. Садакъа. 42. Пкавул.

ТИК ЦАРАРА: 1. Аманат. 2. Ака. 3. Алуга. 5. Багъри. 6. Дем. 7. Талвар. 8.
Тарлан. 9. Реклама. 10. Санжах. 15. Къурукалар. 17. Женжелвал. 19. Куьлег. 20.
Амина. 22. Устад. 23. Шрифт. 26. Персенг. 28. Маршал. 29. Абазин. 30. Платнус. 32.
Экуьвал. 34. Ахлакъ. 25. Элжек. 38. Клуьд. 39. Сив.